

Η

ΑΡΧΗ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

5^ο ΚΛΙΜΑΚΙΟ

Συνήλθε στην έδρα της στις 22 Μαΐου 2020 με την εξής σύνθεση:
Ευαγγελία Μιχολίτση Πρόεδρος, Χρήστος Σώκος και Άννα Χριστοδουλάκου,
Μέλη.

Για να εξετάσει την από 15.04.2020 προδικαστική προσφυγή με
Γενικό Αριθμό Κατάθεσης (ΓΑΚ) Α.Ε.Π.Π. 457/15.04.2020 της προσφεύγουσας
με την επωνυμία «.....», που εδρεύει στην, οδός
αρ., όπως νόμιμα εκπροσωπείται.

Κατά του (εφεξής «αναθέτουσα αρχή»), όπως
νόμιμα εκπροσωπείται και

Της παρεμβαίνουσας με την επωνυμία «.....», που
εδρεύει στην,, Τ.Κ., όπως νόμιμα
εκπροσωπείται.

Με την προδικαστική προσφυγή η προσφεύγουσα επιδιώκει να γίνει
δεκτή η προδικαστική προσφυγή της και να ακυρωθεί η υπ' αριθμ.
34605/01.04.2020 απόφαση της αναθέτουσας αρχής, κατά το μέρος που με
αυτήν, αφενός απερρίφθη η προσφορά της προσφεύγουσας και αφετέρου έγινε
δεκτή η προσφορά της παρεμβαίνουσας και αναδείχθηκε αυτή προσωρινή
ανάδοχος, όσον αφορά στο τμήμα του διαγωνισμού που αντιστοιχεί στον
Κωδικό Είδους 32 του Είδους Α' (ελαστικά επίσωτρα αυτοκινήτων) για το
.....

Με την παρέμβαση, η παρεμβαίνουσα επιδιώκει την απόρριψη της
προδικαστικής προσφυγής και τη διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης
πράξης.

Η συζήτηση άρχισε αφού άκουσε την Εισηγήτρια, Άννα
Χριστοδουλάκου.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφτηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, με την υπ' αριθμ. πρωτ. Διακήρυξη της αναθέτουσας αρχής, προκηρύχθηκε Ανοικτός Ηλεκτρονικός Διαγωνισμός για τη σύναψη συμφωνίας – πλαίσιο ελαστικών επισώτρων, συνολικού προϋπολογισμού 21.750.504,15€ πλέον ΦΠΑ 24%, με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει τιμής. Σύμφωνα με το άρθρο 1.3.1 «Αντικείμενο της συμφωνίας - πλαίσιο» της διακήρυξης, οι εκτελεστικές συμβάσεις που πρόκειται να συναφθούν σε υλοποίηση της συμφωνίας – πλαίσιο αφορούν στην προμήθεια με αγορά τριών (3) Ειδών (Α' - Γ'), τα οποία κατατάσσονται στους ακόλουθους κωδικούς του Κοινού Λεξιλογίου δημοσίων συμβάσεων: Α' Είδος: ελαστικά επίσωτρα αυτοκινήτων (CPV), Β' Είδος: ελαστικά επίσωτρα λεωφορείων (CPV) και Γ' Είδος: ελαστικά επίσωτρα φορτηγών αυτοκινήτων (CPV), για τους ακόλουθους φορείς:,,,, και Σύμφωνα με το ίδιο άρθρο της διακήρυξης, γίνονται δεκτές προσφορές που υποβάλλονται ανά φορέα: α) είτε για το σύνολο των Ειδών Α' έως Γ', καθώς και για το σύνολο των Κωδικών Είδους, όπως αυτοί καταγράφονται στη στήλη «Κωδικός Είδους» στους πίνακες 1-19 του Παραρτήματος Ι της διακήρυξης, για το σύνολο της ποσότητας ανά Κωδικό Είδους, β) είτε για οποιοδήποτε από τα Είδη Α' έως Γ', για το σύνολο των Κωδικών Είδους ανά Είδος, όπως αυτοί καταγράφονται στη στήλη «Κωδικός Είδους» στους πίνακες 1-19, για το σύνολο της ποσότητας ανά Κωδικό Είδους, γ) είτε για οποιοδήποτε Κωδικό Είδους, οποιουδήποτε από τα τρία Είδη Α', Β', Γ', οποιουδήποτε φορέα, όπως αυτός ο κωδικός καταγράφεται στη στήλη «Κωδικός Είδους» στους πίνακες 1-19, για το σύνολο της ποσότητας ανά Κωδικό Είδους. Προκήρυξη της σύμβασης εστάλη με ηλεκτρονικά μέσα για δημοσίευση στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 28.12.2018. Η Διακήρυξη καταχωρήθηκε στο Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ) στις 31.12.2018 με ΑΔΑΜ:, καθώς και στη διαδικτυακή πύλη του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.) (Συστημικός Αριθμός

..... για το, για το, για το, για το και για το). Για τον Κωδικό Είδους 32 του Είδους Α' (ελαστικά επίσωτρα αυτοκινήτων) για το, στο διαγωνισμό συμμετείχαν, υποβάλλοντας προσφορές η προσφεύγουσα (προσφορά με α/α συστήματος) και η παρεμβαίνουσα (προσφορά με α/α συστήματος) (η ως άνω προσφορά της παρεμβαίνουσας αφορά σε περισσότερους Κωδικούς Ειδών). Με το Πρακτικό Νο 4 της Επιτροπής Διαγωνισμού (αξιολόγηση δικαιολογητικών συμμετοχής και τεχνικών προσφορών για το συστημικό αριθμό), για την προσφορά της προσφεύγουσας κρίθηκε ότι «4. Ο συμμετέχων στον διαγωνισμό οικονομικός φορέας με την επωνυμία “” υπέβα[λ]ε το προβλεπόμενο από τη Δ/ξη Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) χωρίς αυτό να φέρει εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή σε ισχύ σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την παράγραφο 2.4.2.1 της Δ/ξης. Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ), που υπέβα[λ]ε ο αναφερόμενος συμμετέχων στο διαγωνισμό, υπογράφηκε από το νόμιμο εκπρόσωπο του οικονομικού φορέα στις 25/02/2019 και ενώ η ισχύς της ψηφιακής του υπογραφής είχε ήδη λήξει από τις 11/02/2019. Συνεπώς προκύπτει ότι δεν υπέβα[λ]ε συμπληρωμένο προσηκόντως το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την παράγραφο 2.2.7.1 της Δ/ξης. καθώς η μη έγκυρη υπογραφή του ισοδυναμεί με μη έγκυρη υποβολή του. Για το λόγο αυτό, καθώς και επειδή όλα τα δικαιολογητικά έγγραφα που έχει προσκομίσει δεν φέρουν έγκυρη ψηφιακή υπογραφή, η Επιτροπή δεν προβαίνει περαιτέρω στην αξιολόγηση της τεχνικής προσφοράς του». Με το ίδιο Πρακτικό, για την προσφορά της παρεμβαίνουσας αναφορικά με τον επίμαχο Κωδικό Είδους 32, κρίθηκε μη αποδεκτή, διότι «Προσφέρει ελαστικό TL, ενώ ζητείται ελαστικό TT στη διακήρυξη». Εν συνέχεια, με το Συμπληρωματικό Πρακτικό Νο 8 της Επιτροπής Διαγωνισμού, ως προς το Πρακτικό Νο 4, αναφέρεται ότι «Στο Πρακτικό Νο 4 που αφορά στον συστημικό διαγωνισμό με Α/Α, στον Πίνακα των παρατηρήσεων ανά γραμμή προσφοράς του συμμετέχοντα στο διαγωνισμό οικονομικού φορέα:

«» διαγράφεται η εκ παραδρομής παρατήρηση στην γραμμή (διάσταση 235/85-R16). Κατά συνέπεια το προσφερόμενο ελαστικό κρίνεται αποδεκτό και η Επιτροπή εισηγείται με ομοφωνία των τεσσάρων παρόντων μελών (πλην του 3ου τακτικού μέλους για τους προαναφερόμενους λόγους) την αποδοχή της εν λόγω προσφοράς για την ως άνω γραμμή. Κατά τα λοιπά το Πρακτικό Νο 4 ισχύει ως έχει.», ήτοι κρίθηκε αποδεκτή η τεχνική προσφορά της παρεμβαίνουσας για τον επίμαχο Κωδικό Είδους 32. Περαιτέρω, με το Πρακτικό Νο 11 (αξιολόγηση οικονομικών προσφορών για το συστημικό αριθμό), έγινε δεκτή η οικονομική προσφορά της παρεμβαίνουσας. Με την υπ' αριθμ. 34605/01.04.2020 απόφαση της αναθέτουσας αρχής, εγκρίθηκαν (μεταξύ άλλων) τα ως άνω Πρακτικά της Επιτροπής Διαγωνισμού και, για τον επίμαχο Κωδικό Είδους 32, απερρίφθη η προσφορά της προσφεύγουσας, ενώ έγινε δεκτή η προσφορά της παρεμβαίνουσας και αναδείχθηκε αυτή προσωρινή ανάδοχος. Κατά της ως άνω απόφασης, τόσο κατά το μέρος της απόρριψης της προσφοράς της προσφεύγουσας, όσο και κατά το μέρος της αποδοχής της προσφοράς της παρεμβαίνουσας και της ανάδειξης αυτής ως προσωρινής αναδόχου για τον επίμαχο Κωδικό Είδους 32, ασκήθηκε η υπό εξέταση προσφυγή.

2. Επειδή, για την άσκηση της κρινόμενης προσφυγής έχει κατατεθεί, πληρωθεί και δεσμευθεί το νόμιμο παράβολο (ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό, εξοφληθέν δυνάμει του από 15.04.2020 αποδεικτικού εξόφλησης της, δεσμευμένο, όπως προκύπτει από την εκτύπωση της σχετικής σελίδας της Γ.Γ.Π.Σ.), ύψους 5.941,00€, δεδομένου ότι ο προϋπολογισμός χωρίς Φ.Π.Α. του τμήματος στο οποίο αφορά η υπό εξέταση προσφυγή ανέρχεται στο ποσό του 1.188.111,42€.

3. Επειδή, η υπό εξέταση προσφυγή, ενόψει του αντικειμένου του διαγωνισμού, της συνολικής προϋπολογισθείσας δαπάνης, σύμφωνα με το άρθρο 345 παρ. 1 του Ν. 4412/2016 και το άρθρο 1 περ. α) του Π.Δ. 39/2017, καθώς και του χρόνου δημοσίευσης της Διακήρυξης, σύμφωνα με τα άρθρα 5 περ. β), 61 παρ. 1, 120 παρ. 1, 376 και 379 παρ. 7 του Ν. 4412/2016, εμπίπτει

στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του Βιβλίου IV του Ν. 4412/2016 και στην καθ' ύλην και κατά χρόνο αρμοδιότητα της Α.Ε.Π.Π.

4. Επειδή, η υπό κρίση προσφυγή έχει κατατεθεί νομίμως και εμπροθέσμως, σύμφωνα με το άρθρο 361 παρ. 1 του Ν. 4412/2016, το άρθρο 4 παρ. 1 περ. α) και το άρθρο 8 παρ. 3 του Π.Δ. 39/2017, καθώς η προσβαλλόμενη κοινοποιήθηκε στους διαγωνιζόμενους μέσω της λειτουργικότητας «επικοινωνία» του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού στο Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ. στις 06.04.2020, οπότε και έλαβε γνώση αυτής η προσφεύγουσα, όπως άλλωστε και η ίδια δηλώνει και η προσφυγή κατατέθηκε στον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού στις 15.04.2020, κοινοποιήθηκε, δε, με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στην Α.Ε.Π.Π. από την αναθέτουσα αρχή αυθημερόν.

5. Επειδή, μετ' εννόμου συμφέροντος ασκεί η προσφεύγουσα την προδικαστική προσφυγή κατά της προσβαλλόμενης, κατ' αρχήν κατά το μέρος της απόρριψης της προσφοράς της.

6. Επειδή, η παρέμβαση έχει ασκηθεί νομίμως και εμπροθέσμως, δια καταθέσεως στον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού στις 27.04.2020, ημέρα Δευτέρα, δεδομένου ότι η αναθέτουσα αρχή προέβη σε κοινοποίηση της υπό εξέταση προσφυγής προς την παρεμβαίνουσα μέσω του συστήματος «επικοινωνία» του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 1 περ. α) του Π.Δ. 39/2017, στις 16.04.2020. Περαιτέρω, ασκείται μετ' εννόμου συμφέροντος, επιδιώκοντας τη διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης, με την οποία η προσφορά της παρεμβαίνουσας έγινε δεκτή και αναδείχθηκε αυτή προσωρινή ανάδοχος για τον επίμαχο Κωδικό Είδους. Ωστόσο, κατά το μέρος που με την παρέμβαση προβάλλεται, ότι *«Σημειωτέον δε ότι έπασχε και η τεχνική προσφορά της προσφεύγουσας για τους λόγους που αναφέρουμε στο από 20.3.2019 Υπόμνημά μας⁴. Ως εκ τούτου, σε κάθε περίπτωση, ακόμη και να μην συνέτρεχε ο συγκεκριμένος λόγος απόρριψης θα απορριπτόταν ούτως ή άλλως η προσφοράς [sic] της για τεχνικούς λόγους, ...»* και στην παραπομπή 4 ότι *«Σχετικά με την τεχνική προσφορά της προσφεύγουσας συντρέχουν οι ακόλουθοι λόγοι απόρριψης: “2)*

Επίσης, με μία προσεκτική μελέτη των προσκομιζόμενων τεχνικών φυλλαδίων της εν λόγω εταιρείας διαπιστώνουμε ότι αυτά δεν αποτελούν ούτε *prospectus*, καθώς δεν έχουν τη συνηθισμένη μορφή, δομή και πληροφορίες που έχουν άλλα παρόμοια αυτής της κατηγορίας των υπό προμήθεια ειδών, αλλά ούτε καθαυτά τεχνικά φυλλάδια, διότι περιέχουν στο κείμενο τους δηλώσεις που παραλείπονται από τεχνικά φυλλάδια, που απλώς περιλαμβάνουν στο σώμα τους τεχνικές προδιαγραφές των υπό προμήθεια ειδών. Επιπρόσθετα, τα τεχνικά αυτά φυλλάδια δεν είναι μεταφρασμένα στην Ελληνική γλώσσα. 3) Σύμφωνα με τον όρο Β3, που εμπεριέχεται στο υπό στοιχείο “Β ΤΕΧΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ” του φύλλου συμμόρφωσης των τεχνικών προδιαγραφών για ελαστικά επίσωτρα αυτοκινήτων, λεωφορείων και φορτηγών αυτοκινήτων, προβλέπεται ως προαπαιτούμενο για το παραδεκτό της τεχνικής προσφοράς το εξής : “Β.3. Τα προσφερόμενα ελαστικά, όπως αναφέρεται για κάθε τύπο ελαστικού στους σχετικούς πίνακες της διακήρυξης, θα πρέπει να είναι: Α) Με αεροθάλαμο “TubeType” (ΤΤ) Β) Χωρίς αεροθάλαμο «Tubeless» (ΤΛ). Τα ελαστικά επίσωτρα του τύπου “TubeType” πρέπει να συνοδεύονται από ένα προφυλακτήρα αεροθαλάμου (Φασκιά ή TIREFLAP), ο οποίος να έχει μορφή συνεχούς κυκλικής ταινίας με οπή για τη διέλευση της βαλβίδας. Το ελάχιστο πλάτος προφυλακτήρα αεροθαλάμου θα πρέπει να αναφέρεται σε σχετικό πιστοποιητικό του κατασκευαστή του ελαστικού ή σε σχετικό τεχνικό φυλλάδιο [...]”. Επισημαίνεται ότι παρά την ως άνω απαίτηση των τεχνικών προδιαγραφών των υπό προμήθεια ειδών, η συμμετέχουσα εταιρεία δεν επικαλείται ούτε και υποβάλλει τα σχετικά τεχνικά φυλλάδια ή πιστοποιητικά του κατασκευαστή για το προσφερόμενο είδος των ελαστικών Με αεροθάλαμο “TubeType” (ΤΤ), τα οποία υποχρεούται να προσκομίσει και στα οποία θα αναφέρεται το ελάχιστο πλάτος του προφυλακτήρα αεροθαλάμου, όπως προβλέπουν οι απαραίτατοι όροι τα των τεχνικών προδιαγραφών της διακήρυξης.», ήτοι, προβάλλονται επιπλέον λόγοι απόρριψης της προσφοράς της προσφεύγουσας, σε κάθε περίπτωση αυτοί είναι απορριπτέοι ως απαραδέκτως προβαλλόμενοι (πρβλ. ΣΤΕ 1573/2019, ΣΤΕ 64/2019, 3345/2013, Α.Ε.Π.Π. 379/2019, 346/2019). Η ως άνω παρέμβαση κοινοποιήθηκε από την αναθέτουσα αρχή μέσω της

λειτουργικότητας «επικοινωνία» του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού στην προσφεύγουσα στις 06.05.2020.

7. Επειδή, με το υπ' αριθμ. πρωτ./24.04.2020 έγγραφό της, που διαβιβάστηκε στις 24.04.2020 μέσω της λειτουργικότητας «επικοινωνία» του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού, στην προσφεύγουσα, την παρεμβαίνουσα και προς «όλα τα μέλη» και αναρτήθηκε την ίδια ημερομηνία στην κεντρική σελίδα του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού, η αναθέτουσα αρχή υπέβαλε τις απόψεις της επί της υπό εξέταση προσφυγής. Επί των ως άνω απόψεων, καθώς και επί της ασκηθείσας παρέμβασης (βλ. Δ.Εφ. Κομ. 29/2019, πρβλ. ΣτΕ 780/2019, ΕΑ ΣτΕ 395/2018) η προσφεύγουσα υπέβαλε νομίμως και εμπροθέσμως μέσω της λειτουργικότητας «επικοινωνία» του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού στις 15.05.2020 το με ίδια ημερομηνία υπόμνημα.

8. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 18 του Ν. 4412/2016 «1. Οι αναθέτουσες αρχές αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς φορείς ισότιμα και χωρίς διακρίσεις και ενεργούν με διαφάνεια ...». Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 91 του Ν. 4412/2016 «1. Η αναθέτουσα αρχή με βάση τα αποτελέσματα του ελέγχου και της αξιολόγησης των προσφορών, απορρίπτει, σε κάθε περίπτωση, προσφορά: α) Η οποία αποκλίνει από τα άρθρα 92 έως 100, και 102 έως 104 ή υποβλήθηκε κατά παράβαση των απαράβατων όρων περί σύνταξης και υποβολής της προσφοράς, όπως οι όροι αυτοί ορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης. β) Η οποία περιέχει ατέλειες, ελλείψεις, ασάφειες ή σφάλματα, εφόσον αυτά δεν επιδέχονται συμπλήρωση ή διόρθωση ή, εφόσον επιδέχονται συμπλήρωση ή διόρθωση, δεν έχουν αποκατασταθεί κατά την αποσαφήνιση και τη συμπλήρωση της, σύμφωνα με το άρθρο 102. ...».

9. Επειδή, η διακήρυξη του διαγωνισμού αποτελεί το κανονιστικό πλαίσιο του διαγωνισμού (Ε.Α. ΣτΕ 352/2016) και ως κανονιστική πράξη, δεσμεύει με τους όρους της, τόσο τους τρίτους προς τους οποίους απευθύνεται, όσο και το ίδιο το νομικό πρόσωπο που προκηρύσσει τον σχετικό διαγωνισμό, το οποίο υποχρεούται εφεξής και μέχρι τέλους της διαδικασίας του διαγωνισμού να εφαρμόζει τα όσα ορίζονται σε αυτή (βλ. ενδεικτικά Πράξεις VI Τμήματος

ΕΛΣυν 181/2006, 31/2003, 105/2003, 294/2010, 224, 78/2007, 19/2005 κ.ά.). Ταυτόχρονα, επιβάλλεται να προσδιορίζονται επακριβώς σε αυτήν τα προς συμμετοχή στον διαγωνισμό απαιτούμενα προσόντα και τα υποβλητέα, κατά την κατάθεση της προσφοράς δικαιολογητικά και λοιπά στοιχεία. Άλλωστε, η αρχή της δεσμευτικότητας της διακήρυξης κατοχυρώνεται και στο ενωσιακό δίκαιο, αφού κάθε απόκλιση από τους όρους αυτής αποτελεί παραβίαση της αρχής της ισότητας των διαγωνιζομένων (βλ. Πράξη VI Τμήματος ΕΛΣυν 70/2006). Σκοπός της ενιαίας εφαρμογής των όρων της διακήρυξης και της τήρησης των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας, είναι η διαμόρφωση ενός ασφαλούς δικαιοκτικού πλαισίου, εντός του οποίου θα διεξαχθεί ο διαγωνισμός και η αποφυγή αδικαιολόγητων αιφνιδιασμών των εν δυνάμει υποψηφίων, οι οποίοι σε κάθε στάδιο της διαγωνιστικής διαδικασίας θα εκκινούν από μία κοινή αφετηρία, θα γνωρίζουν εκ των προτέρων ασφαλώς και με ακρίβεια τις προβλεπόμενες διαδικασίες και θα έχουν ίσες ευκαιρίες συμμετοχής, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Όπως, δε, παγίως γίνεται δεκτό, οι αρχές της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης στους δημόσιους διαγωνισμούς επιτάσσουν στις αναθέτουσες αρχές να διατυπώνουν τους όρους διεξαγωγής της διαδικασίας ανάθεσης στην προκήρυξη του διαγωνισμού με σαφήνεια, ακρίβεια και χωρίς αμφισημία, κατά τρόπο ώστε αφενός να παρέχουν σε όλους τους ευλόγως ενημερωμένους και επιδεικνύοντες τη συνήθη επιμέλεια διαγωνιζομένους τη δυνατότητα να κατανοούν το ακριβές περιεχόμενο των όρων αυτών και να τους ερμηνεύουν με τον ίδιο τρόπο, αφετέρου, να καθιστούν δυνατό τον αποτελεσματικό έλεγχο του αν οι προσφορές των υποψηφίων ανταποκρίνονται στα τιθέμενα κριτήρια (Ε.Σ Κλ.Ε 157/2017, Τμ. VI 2452/2012, 1643/2014, 6869/2015, 261/2017, βλ. και ΔΕΚ απόφαση της 18.10.2001, C-19/2000, SIAC Construcion Ltd, σκέψεις 41 έως 44, απόφαση της 29.4.2004, C-496/1999 Επιτροπή κατά CAS Succhi di Frutta, σκέψη 111, απόφαση της 10.5.2012, C-368/10, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών σκ. 109 επ.). Άλλωστε, όπως παγίως έχει κριθεί, η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως και η υποχρέωση διαφάνειας απαγορεύουν στην αναθέτουσα αρχή να απορρίψει προσφορά στηριζόμενη σε λόγους οι οποίοι δεν

προβλέπονται στην οικεία προκήρυξη (βλ., C-278/14, SC Enterprise Focused Solutions SRL ECLI:EU:C:2015:228, σκ. 28, και απόφαση Medipac—Καζαντζίδης, C-6/05, EU:C:2007:337, σκέψη 54). Υπό αυτό το πρίσμα συνάγεται ότι η αυστηρότητα της εφαρμογής της διακήρυξης προϋποθέτει την σαφήνεια των όρων αυτής καθώς η παραβίαση αμφίσημων όρων δεν οδηγεί αναγκαστικά στον αποκλεισμό διαγωνιζόμενου αν δεν ευθύνεται ο ίδιος για την παρερμηνεία των υποχρεώσεων του (Συμβάσεις Δημοσίων Έργων Χρ. Μητκίδης, 2009, σελ. 87 επ.). Τούτο, διότι η ερμηνεία των όρων των εγγράφων της σύμβασης δεν μπορεί να γίνεται εις βάρος του καλόπιστου διαγωνιζομένου, εφόσον η Διοίκηση ήταν αυτή που όφειλε να εκφραστεί σαφέστερα (ΕφΑθ 1959/1970 Αρμ. 1970 σελ. 1111, ΕφΘεσ 501/1987 ΕΔημΕργ 1990/1, σελ. 84, Α. Τάχος, Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, εκδ. θ', σελ. 776).

10. Επειδή, ο τρόπος συντάξεως των προσφορών στα πλαίσια των δημοσίων διαγωνισμών διέπεται από την αρχή της τυπικότητας, η οποία αποσκοπεί στην εξασφάλιση αφενός της τηρήσεως των αρχών του ανταγωνισμού, της διαφάνειας και του ίσου μέτρου κρίσεως αφετέρου της ανάγκης ευχερούς συγκρίσεως των προσφορών μεταξύ τους καθώς και στην αποφυγή του κινδύνου αλλοιώσεως αυτών (ΣτΕ127/2015, 1971/2013, 194/2011, 804/2010, 3084/2008, 1895/2007, 3769/2003, ΕΑ 860, 689/2011, 1008/2009, 817/2008). Επίσης, όπως προαναφέρθηκε, σκοπός της ενιαίας εφαρμογής των όρων της διακήρυξης και της τήρησης των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας, είναι η διαμόρφωση ενός ασφαλούς δικαιοκτικού πλαισίου, εντός του οποίου θα διεξαχθεί ο διαγωνισμός και η αποφυγή αδικαιολόγητων αιφνιδιασμών των εν δυνάμει υποψηφίων, οι οποίοι σε κάθε στάδιο της διαγωνιστικής διαδικασίας θα εκκινούν από μία κοινή αφετηρία, θα γνωρίζουν εκ των προτέρων ασφαλώς και με ακρίβεια τις προβλεπόμενες διαδικασίες και θα έχουν ίσες ευκαιρίες συμμετοχής, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, τυχόν παράβαση ουσιώδους όρου της διακήρυξης, είτε κατά τη διάρκεια του διαγωνισμού, είτε κατά τη συνομολόγηση της σύμβασης που καταρτίζεται μετά τη διενέργεια του διαγωνισμού, είτε κατά το στάδιο της εκτέλεσης αυτής, καθιστά μη νόμιμη τη

σχετική διαδικασία και επάγεται ακυρότητα (βλ. IV Τμήμα ΕλΣυν 70/2003, 105/2002, 78/2001, 4/2001, 85/2000). Ως εκ τούτου, προσφορές που δεν πληρούν τις ανωτέρω απαιτήσεις, καθίστανται απορριπτές, ακόμη και στις περιπτώσεις που η διακήρυξη δεν αναφέρει ρητά (κατά μείζονα δε λόγο, όταν ορίζει) ότι οι εν λόγω απαιτήσεις τάσσονται επί ποινή αποκλεισμού (ΕΑΣΤΕ 79/2009, πρβλ. ΕΑΣΤΕ 26/2007 κ.ά.).

11. Επειδή, στο άρθρο 37 του Ν. 4412/2016 με τίτλο « Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ» ορίζεται ότι: «1. Το επίπεδο ασφαλείας του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. πρέπει να είναι ανάλογο προς τους κινδύνους. 2. Στα εργαλεία και τις συσκευές για την ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή προσφορών, καθώς και για την ηλεκτρονική παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής πρέπει: α) να είναι διαθέσιμες στους ενδιαφερομένους οι πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές για την ηλεκτρονική υποβολή προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένης της κρυπτογράφησης και της χρονοσήμανσης, β) να απαιτούνται προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, όπως ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014. Οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να αποδέχονται τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που υποστηρίζονται από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη αν τα πιστοποιητικά χορηγούνται από έναν πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/ 767/ΕΚ της Επιτροπής, ανεξάρτητα από το αν έχουν δημιουργηθεί με ή χωρίς ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφών, με την επιφύλαξη της συμμόρφωσης με τις ακόλουθες προϋποθέσεις: αα) οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να καθορίζουν τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, βάσει των μορφοτύπων που έχουν θεσπιστεί με την Απόφαση 2011/130/ΕΕ της Επιτροπής και να θέτουν σε εφαρμογή τα αναγκαία μέτρα ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστούν τεχνικά τους εν λόγω μορφότυπους· όταν χρησιμοποιείται διαφορετικός μορφότυπος ηλεκτρονικής υπογραφής, τότε η ηλεκτρονική υπογραφή ή ο φορέας του ηλεκτρονικού εγγράφου περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις ισχύουσες δυνατότητες επικύρωσης, υπό την ευθύνη της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Οι δυνατότητες

επικύρωσης επιτρέπουν στην αναθέτουσα αρχή να επικυρώνει, σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα, την ηλεκτρονική υπογραφή που έχει παραληφθεί, ως προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, υποστηριζόμενη από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό. Η ΕΕΤΤ κοινοποιεί τις πληροφορίες σχετικά με τον πάροχο των υπηρεσιών επικύρωσης στην Επιτροπή. ββ) σε περίπτωση προσφορών που υπογράφονται με την υποστήριξη αναγνωρισμένου πιστοποιητικού που περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης, οι αναθέτουσες αρχές δεν πρέπει να εφαρμόζουν πρόσθετες απαιτήσεις που ενδέχεται να εμποδίσουν τη χρήση των εν λόγω υπογραφών από τους προσφέροντες. Για τα έγγραφα που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης και υπογράφονται από αρμόδια αρχή κράτους - μέλους ή άλλο φορέα έκδοσης, η αρμόδια αρχή ή φορέας έκδοσης μπορεί να καθορίζει τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της παρ. 2 του άρθρου 1 της Απόφασης 2011/130/ΕΕ. Επίσης, θέτει σε εφαρμογή τα μέτρα που είναι αναγκαία ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστεί τεχνικά τους μορφότυπους αυτούς, συμπεριλαμβάνοντας στο σχετικό έγγραφο τις πληροφορίες που απαιτούνται για την επεξεργασία της υπογραφής. Τα έγγραφα αυτά περιλαμβάνουν στην ηλεκτρονική υπογραφή ή στο φορέα του ηλεκτρονικού εγγράφου πληροφορίες σχετικά με τις υφιστάμενες δυνατότητες επικύρωσης που επιτρέπουν την επικύρωση της παραλαμβανόμενης ηλεκτρονικής υπογραφής σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για τα άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα. 3. Οι υπηρεσίες χρονοσήμανσης παρέχονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΥΑΠ/Φ.40.4/163/2013 (Β` 401) απόφασης του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, από τρίτους, εθνικούς ή αλλοδαπούς φορείς, πιστοποιημένους από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και διασυνδεδεμένους με τον εθνικό χρόνο. Η παροχή των υπηρεσιών χρονοσήμανσης αποδεικνύεται με σχετική ηλεκτρονική επιβεβαίωση λήψης των υπηρεσιών αυτών των φορέων προς το χρήστη, η οποία διαβιβάζεται στο χρήστη μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, με κρυπτογραφημένο

τρόπο και η οποία επέχει θέση εγγράφου με βέβαιη χρονολογία. Δεν επιτρέπεται στην αναθέτουσα αρχή ή στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού η παρέμβαση στη διαδικασία χρονοσήμανσης, όπως περιγράφεται ανωτέρω. 4. Σε περιπτώσεις τεχνικής αδυναμίας λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ, η οποία οφείλεται σε γεγονότα ανωτέρας βίας, η αναθέτουσα αρχή λαμβάνει άμεσα όλα τα απαιτούμενα μέτρα κυρίως για την τήρηση του ελάχιστου διαστήματος για την υποβολή των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής, όπως ιδίως η μετάθεση της καταληκτικής ημερομηνίας και η σχετική δημοσίευσή της. Η ανωτέρω αδυναμία πιστοποιείται από τη Διεύθυνση Ανάπτυξης και Υποστήριξης του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και, στη συνέχεια, με αιτιολογημένη απόφασή της, η αναθέτουσα αρχή ρυθμίζει τα της συνέχειας του διαγωνισμού.[..]».

12. Επειδή, η ΥΑ 56902/215/2-6-2017 με θέμα «Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων» ορίζει στο άρθρο 15 με τίτλο Υποβολή Προσφορών –Αιτήσεις συμμετοχής και δη στην παρ. 1.2.1., ότι «Τα στοιχεία και δικαιολογητικά που περιλαμβάνονται στον (υπό) φάκελο με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής –Τεχνική Προσφορά» υποβάλλονται από αυτόν (εννοεί τον χρήστη –οικονομικό φορέα) σε μορφή αρχείου PortableDocumentFormat(PDF) και εφόσον έχουν συνταχθεί / παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8, χωρίς να απαιτείται θεώρηση γνησίου της υπογραφής». Αντιστοίχως, στο άρθρο 8 με τίτλο «Επικοινωνία και εκκίνηση εγγράφων» παρ. 3 προβλέπονται τα κάτωθι «Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Συστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί / παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο

υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/EK (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της παρούσας».

13. Επειδή, στο άρθρο 25 του Κανονισμού (ΕΕ) 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της οδηγίας 1999/93/EK (ΕΕ L 257 της 28.8.2014) ορίζεται ότι: «2. Η εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή έχει νομική ισχύ ισοδύναμη με την ιδιόχειρη υπογραφή. 3. Εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή βασιζόμενη σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό που έχει εκδοθεί σε ένα κράτος μέλος αναγνωρίζεται ως τέτοια σε όλα τα άλλα κράτη μέλη», στο άρθρο 26 ότι: «Μία προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή πληροί τις ακόλουθες απαιτήσεις: α) συνδέεται κατά τρόπο μοναδικό με τον υπογράφοντα β) είναι ικανή να ταυτοποιεί τον υπογράφοντα γ) δημιουργείται με δεδομένα δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής τα οποία ο υπογράφων μπορεί, με υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης, να χρησιμοποιεί υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο, και δ) συνδέεται με τα δεδομένα που έχουν υπογραφεί σε σχέση με αυτήν κατά τρόπο ώστε να μπορεί να ανιχνευθεί οποιαδήποτε επακόλουθη τροποποίηση των εν λόγω δεδομένων» και στο άρθρο 27 του ίδιου Κανονισμού ορίζεται ότι: «1. ... 2. Εάν ένα κράτος μέλος απαιτεί προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που βασίζεται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό για τη χρήση μιας επιγραμμικής υπηρεσίας που προσφέρεται από φορέα του δημόσιου τομέα ή για λογαριασμό του, το εν λόγω κράτος μέλος αναγνωρίζει τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που βασίζονται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό και τις εγκεκριμένες ηλεκτρονικές υπογραφές τουλάχιστον με τους μορφότυπους ή με τις μεθόδους που καθορίζονται στις εκτελεστικές πράξεις που αναφέρονται στην παράγραφο 5».

14. Επειδή με τον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 καθορίζονται οι απαιτήσεις ασφάλειας για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και το πλαίσιο εποπτείας των παροχών τους. Κατά τα οριζόμενα στον ως άνω

Κανονισμό, η ψηφιακή υπογραφή εκδίδεται από εγκεκριμένους παρόχους υπηρεσιών πιστοποίησης, οι οποίοι με τη χορήγηση της εγγυώνται για τα στοιχεία του κατόχου της και επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής. Με τη χρήση της προηγμένης ψηφιακής υπογραφής σκοπός είναι να επιτυγχάνεται η ταυτοποίηση του υπογράφοντος, δηλαδή η σύνδεση της ηλεκτρονικής συναλλαγής με το φυσικό πρόσωπο που υπογράφει, η εγγύηση της γνησιότητας των ψηφιακών δεδομένων και η δέσμευση του υπογράφοντος ως προς την ηλεκτρονική συναλλαγή, δηλαδή ο υπογράφων να μη μπορεί να αρνηθεί την συμβολή του στην εν λόγω συναλλαγή.

15. Επειδή κατά το άρθρο 2 του ΠΔ 150/2001 (ΦΕΚ Α' 125) περί προσαρμογής της εθνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της οδηγίας 99/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές (ΕΕ L 13), "νοούνται ως: 1. "ηλεκτρονική υπογραφή": δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία είναι συνημμένα σε άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα ή συσχετίζονται λογικά με αυτά και τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας. 2. "προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή": ή "ψηφιακή υπογραφή": ηλεκτρονική υπογραφή, που πληροί τους εξής όρους: α) συνδέεται μονοσήμαντα με τον υπογράφοντα, β) είναι ικανή να καθορίσει ειδικά και αποκλειστικά την ταυτότητα του υπογράφοντος, γ) δημιουργείται με μέσα τα οποία ο υπογράφων μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο και δ) συνδέεται με τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται κατά τρόπο, ώστε να μπορεί να εντοπισθεί οποιαδήποτε μεταγενέστερη αλλοίωση των εν λόγω δεδομένων. 3. "υπογράφων": φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που κατέχει διάταξη δημιουργίας υπογραφής και ενεργεί είτε στο δικό του όνομα είτε στο όνομα άλλου φυσικού ή νομικού προσώπου ή φορέα. 4. "δεδομένα δημιουργίας υπογραφής": μονοσήμαντα δεδομένα, όπως κώδικες ή ιδιωτικά κλειδιά κρυπτογραφίας, που χρησιμοποιούνται από τον υπογράφοντα για τη δημιουργία ηλεκτρονικής υπογραφής. 5. "διάταξη δημιουργίας υπογραφής" ... 6. "ασφαλής διάταξη δημιουργίας υπογραφής" ... 7. "δεδομένα επαλήθευσης υπογραφής": δεδομένα, όπως κώδικες, ή δημόσια κλειδιά κρυπτογραφίας, τα οποία χρησιμοποιούνται για την επαλήθευση της

ηλεκτρονικής υπογραφής. 8 "διάταξη επαλήθευσης υπογραφής" ... 9. "πιστοποιητικό": ηλεκτρονική βεβαίωση, η οποία συνδέει δεδομένα επαλήθευσης υπογραφής με ένα άτομο και επιβεβαιώνει την ταυτότητά του. 10. "αναγνωρισμένο πιστοποιητικό": πιστοποιητικό που πληροί τους όρους του Παραρτήματος Ι και εκδίδεται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης ... 11. "πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης": φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή άλλος φορέας, που εκδίδει πιστοποιητικά ή παρέχει άλλες υπηρεσίες, συναφείς με τις ηλεκτρονικές υπογραφές. 12. "προϊόν ηλεκτρονικής υπογραφής" ... 13. "εθελοντική διαπίστευση" ... Στο άρθρο 3 του δ/τος αυτού ορίζονται τα εξής: "1. Η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που βασίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό και δημιουργείται από ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφής επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής τόσο στο ουσιαστικό όσο και στο δικονομικό δίκαιο 2. Η ισχύς της ηλεκτρονικής υπογραφής ή το παραδεκτό της ως αποδεικτικού στοιχείου δεν αποκλείεται από μόνο τον λόγο ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου».

16. Επειδή από τα ανωτέρω συνάγεται ότι: α) ως «ηλεκτρονική υπογραφή» νοείται ένα σύνολο δεδομένων σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας, ενώ ως «ψηφιακή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή» νοείται εκείνη που συνδέεται μονοσήμαντα με τον υπογράφοντα και είναι ικανή να καθορίσει ειδικά και αποκλειστικά την ταυτότητα του, έχει δημιουργηθεί με μέσα που ο υπογράφων μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο και συνδέεται με τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται, με τρόπο ώστε να μπορεί να εντοπισθεί επακόλουθη αλλοίωση των δεδομένων, β) για τη δημιουργία ψηφιακής υπογραφής απαιτείται ο υπογράφων να κατέχει διατεταγμένο υλικό ή λογισμικό που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή των «δεδομένων δημιουργίας της υπογραφής», για την επαλήθευση των οποίων απαιτείται η χρήση των «δεδομένων επαλήθευσης υπογραφής» (κώδικες ή δημόσια κρυπτογραφικά κλειδιά) και η έκδοση ηλεκτρονικής Βεβαίωσης, ήτοι ψηφιακού πιστοποιητικού που συνδέει μονοσήμαντα τα «δεδομένα επαλήθευσης μιας υπογραφής» (ή δημόσιο κλειδί) με ένα συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο και επιβεβαιώνει την

ταυτότητα του, εξασφαλίζει τη γνησιότητα του υπογραφόμενου κατ' αυτόν τον τρόπο εγγράφου, την ακεραιότητά του, την εμπιστευτικότητα και τη μη αποποίηση της ευθύνης του υπογράφοντος, γ) η ψηφιακή υπογραφή που βασίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, ήτοι ηλεκτρονική βεβαίωση που εκδίδεται από «πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης» και δημιουργείται από ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφής, ήτοι από διάταξη που διασφαλίζει, αφενός ότι τα δεδομένα δημιουργίας υπογραφής που χρησιμοποιήθηκαν είναι κατ' ουσίαν μοναδικά και απόρρητα και δεν μπορούν με εύλογη βεβαιότητα να αντληθούν από αλλού, ενώ προστατεύονται αποτελεσματικά από το νομίμως υπογράφοντα κατά της χρησιμοποίησής τους από τρίτους και αφετέρου ότι η υπογραφή προστατεύεται από πλαστογραφία με τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας, επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής, τόσο κατά το ουσιαστικό όσο και κατά το δικονομικό δίκαιο, ενώ συνιστά μέθοδο απόδειξης της γνησιότητας του ηλεκτρονικού εγγράφου. Επομένως, τα ηλεκτρονικά έγγραφα που φέρουν ασφαλή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή εξομοιώνονται, από πλευράς έννομων συνεπειών, πλήρως, με τα ιδιοχείρως υπογεγραμμένα έγγραφα και αναπτύσσουν αυξημένη αποδεικτική δύναμη (άρθρο 445 ΚΠολΔ) και, εφόσον η γνησιότητα του περιεχομένου τους δεν αμφισβητείται, αποτελούν πλήρη απόδειξη ότι η δήλωση που περιέχουν προέρχεται από τον ψηφιακώς υπογράφοντα δ) τα πιστοποιητικά δημιουργίας ψηφιακής υπογραφής που έχουν εκδοθεί από φορέα παροχής υπηρεσιών πιστοποίησης εγκατεστημένο σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στους καλυπτόμενους από τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ηλεκτρονική υπογραφή τομείς, συνεπάγονται τις ίδιες έννομες συνέπειες με τις αντίστοιχες υπηρεσίες πιστοποίησης, που παρέχονται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος είναι εγκατεστημένος στην Ελλάδα, τα δε προϊόντα ψηφιακής υπογραφής, τα οποία συνάδουν με την κείμενη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνεπάγονται τις ίδιες έννομες συνέπειες με τα αντίστοιχα προϊόντα ψηφιακής υπογραφής, τα οποία προέρχονται από την Ελλάδα. ε) ηλεκτρονικό έγγραφο είναι το σύνολο των δεδομένων, τα οποία, αφού εγγραφούν στο μαγνητικό δίσκο ενός Η/γ, αποτυπώνονται στη συνέχεια, κατά τρόπο

αναγνώσιμο από τον άνθρωπο, στην οθόνη του Η/Υ ή εκτυπώνονται στον προσαρτημένο εκτυπωτή (print - out) και αποτελούν απεικόνιση της εγγραφής που έχει καταχωρηθεί στη μαγνητική επιφάνεια του σκληρού δίσκου του Η/Υ. Ως εκ τούτου, το εκτύπωμα (print - out) ενός ηλεκτρονικού εγγράφου αποτελεί το πρωτογενές ηλεκτρονικό έγγραφο (ΑΠ 35/2011, 570/2010, 441 /2007, 1094/2006, 902/2006, 578/2005). Συνεπώς, έγγραφα που εκδίδονται ηλεκτρονικά, με χρήση προηγμένης ηλεκτρονικής (ψηφιακής) υπογραφής που πληροί τις απαιτήσεις της Οδηγίας 99/93/ΕΚ, θεωρούνται νομίμως υπογεγραμμένα, έχουν δε την ίδια νομική και αποδεικτική ισχύ με τα έγγραφα που φέρουν ιδιόχειρη υπογραφή και έχουν ισχύ πρωτοτύπου με την έκδοσή τους και μόνο, χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε επικύρωση τους (βλ. ΔεφΘεσ/νίκης 26/2020, Ελ. Συν 1739/2016 Μείζων Σύμβαση).

17. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 102 «Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών» του Ν. 4412/2016 «1. Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να καλεί εγγράφως τους προσφέροντες ή τους υποψηφίους να διευκρινίζουν ή να συμπληρώνουν τα έγγραφα ή δικαιολογητικά που έχουν υποβάλει, μέσα σε εύλογη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από επτά (7) ημέρες από την ημερομηνία κοινοποίησης σε αυτούς της σχετικής πρόσκλησης. Οποιαδήποτε διευκρίνιση ή συμπλήρωση που υποβάλλεται από τους προσφέροντες ή υποψηφίους, χωρίς να έχει ζητηθεί από την αναθέτουσα αρχή, δεν λαμβάνεται υπόψη. 2. Η πιο πάνω διευκρίνιση ή η συμπλήρωση αφορά μόνο τις ασάφειες, επουσιώδεις πλημμέλειες ή πρόδηλα τυπικά σφάλματα που επιδέχονται διόρθωση ή συμπλήρωση, ιδίως δε παράλειψη μονογραφών, διακεκομμένη αρίθμηση, ελαττώματα συσκευασίας και σήμανσης του φακέλου και των υποφακέλων των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, λεκτικές και φραστικές αποκλίσεις των εγγράφων της προσφοράς από την ορολογία των εγγράφων της σύμβασης, που δεν επιφέρουν έννομες συνέπειες ως προς το περιεχόμενό τους, ελλείψεις ως προς τα νομιμοποιητικά στοιχεία, πλημμελής σήμανση αντιγράφων που εκδίδονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 4250/2014 (Α` 74), μεταφράσεων και λοιπών

πιστοποιητικών ή βεβαιώσεων, διαφοροποίηση της δομής των εγγράφων της προσφοράς από τα υποδείγματα, υποχρεωτικά ή μη, που θεσπίζονται με νόμο, κανονιστικές πράξεις ή τα έγγραφα της σύμβασης. Η συμπλήρωση ή η διευκρίνιση, κατά το πρώτο εδάφιο, δεν επιτρέπεται να έχει ως συνέπεια μεταγενέστερη αντικατάσταση ή υποβολή εγγράφων σε συμμόρφωση με τους όρους της διακήρυξης, αλλά μόνο τη διευκρίνιση ή συμπλήρωση, ακόμη και με νέα έγγραφα, εγγράφων ή δικαιολογητικών που έχουν ήδη υποβληθεί. 3. Η διευκρίνιση ή η συμπλήρωση δεν πρέπει να εισάγει διακρίσεις, άνιση μεταχείριση των οικονομικών φορέων ή να έχει ως συνέπεια ευνοϊκή μεταχείριση συγκεκριμένου οικονομικού φορέα στη διαδικασία ανάθεσης της δημόσιας σύμβασης. 4. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να καλεί εγγράφως τους προσφέροντες να διευκρινίσουν, μέσα σε εύλογη προθεσμία η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από επτά (7) ημέρες από την ημερομηνία κοινοποίησης της σχετικής πρόσκλησης, το περιεχόμενο της τεχνικής ή οικονομικής προσφοράς που έχουν υποβάλει, αν περιέχει ασάφειες ή σσονος σημασίας ατέλειες, επουσιώδεις παραλείψεις ή πρόδηλα τυπικά ή υπολογιστικά σφάλματα που η αναθέτουσα αρχή κρίνει ότι μπορεί να θεραπευθούν. Η διευκρίνιση αυτή δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την ουσιώδη αλλοίωση της προσφοράς και δεν πρέπει να προσδίδει αθέμιτο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στη συγκεκριμένη προσφορά σε σχέση με τις λοιπές. 5. Η παροχή της δυνατότητας διευκρινίσεων στον προσφέροντα ή υποψήφιο, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 έως 4, είναι υποχρεωτική για την αναθέτουσα αρχή, αν επίκειται αποκλεισμός του από τη διαδικασία, λόγω ασαφειών των δικαιολογητικών και εγγράφων της προσφοράς».

18. Επειδή, ο διαχωρισμός μεταξύ ουσιώδους και επουσιώδους έλλειψης ως και μεταξύ τυπικού και ουσιώδους σφάλματος θα πρέπει να ερμηνεύεται μέσω του πρίσματος του άρθρου 102 και του άρθρου 18 Ν. 4412/2016 και των αρχών που αυτά καθιερώνουν, το πρώτο στην ειδική περίπτωση της συμπλήρωσης και το δεύτερο γενικά επί των διαδικασιών ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων και αμφότερα με τη σειρά τους πρέπει να ερμηνεύονται στο πλαίσιο του αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Το κριτήριο δε

του παραπάνω διαχωρισμού, συνίσταται στο ότι, η επιτρεπτή συμπλήρωση δεν πρέπει να είναι τέτοιας έκτασης ώστε να επιτρέπει τις εναλλακτικές προσφορές, να προσδίδει πλεονέκτημα στον υπέρ ου οικονομικό φορέα έναντι των ανταγωνιστών του εισάγοντας ευμενή υπέρ αυτού διάκριση, να μην επιτρέπει τη μεταβολή των υποβληθεισών προσφορών, να μην του παρέχει εμμέσως ευκαιρία πλήρωσης αποδεικτικής ή ουσιαστικής προϋπόθεσης ή να του παρέχει δυνατότητα για την το πρώτον επίκληση προσόντων, δυνατοτήτων, ικανοτήτων και νομικών και πραγματικών δεδομένων, τα οποία ανεξαρτήτως αν υφίσταντο ή όχι κατά τον χρόνο υποβολής της προσφοράς του, αυτός δεν τα επικαλέστηκε καίτοι η διακήρυξη τα απαιτούσε ή για την το πρώτον τήρηση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας που αυτός δεν τήρησε. Αντίστροφα, είναι παραδεκτή η συμπλήρωση και η διόρθωση, όταν από το ίδιο το περιεχόμενο και αντικείμενο του σφάλματος προκύπτει ότι αυτό είναι έλασσον σε σχέση με το αποδεικτικό αντικείμενο της διακήρυξης, σύνηθες και ιδιαίτερα ευχερές να λάβει χώρα κατά τη σύνταξη της προσφοράς και κατά τα διδάγματα της κοινής λογικής και πείρας, ενώ το σφάλμα πρέπει να είναι τέτοιου είδους, ώστε η αναγωγή του σε απλή, εύλογη και συνήθη, άρα και συγγνωστή, παραδρομή θα πρέπει να είναι αντικειμενικά προφανής στην κρίση κάθε ευλόγως σκεπτόμενου τρίτου και δη των οργάνων αξιολόγησης, τα οποία ακριβώς για αυτόν τον λόγο έχουν την ευχέρεια κατά την ακριβώς παραπάνω κρίση τους και συνεπεία αυτής να καλέσουν κατ' άρ. 102 τον οικονομικό φορέα για διευκρινίσεις. Περαιτέρω, κρίσιμο κριτήριο για την κρίση περί του συγγνωστού, άρα και συμπληρώσιμου/διορθώσιμου ενός σφάλματος/έλλειψης αποτελεί υπό προϋποθέσεις η τυχόν ασάφεια και ελλειπτικότητα των οικείων όρων της διακήρυξης (βλ και απόφαση με αρ. 253/2017 ΑΕΠΠ). Ωστόσο, καθίσταται σαφές ότι η πλημμέλεια που αναφέρεται ανωτέρω, θα πρέπει να δημιουργεί αντικειμενικώς αμφισημία σε συγκεκριμένο όρο ή προδιαγραφή άλλως θα πρέπει να είναι ικανή να δημιουργήσει στον επαρκώς ενημερωμένο υποψήφιο δικαιολογημένη αμφιβολία ως προς την ορθή διαμόρφωση της προσφοράς του, κατά τρόπο που να καθίσταται επιβεβλημένη η επίκληση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και συνεπεία αυτής υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να

καλέσει τον υποψήφιο ανάδοχο δυνάμει του άρθρου 102 παρ. 5 για διευκρίνιση ή συμπλήρωση της προσφοράς του (βλ. ενδεικτικά ΑΕΠΠ 876/2019, 393/2019).

19. Επειδή, η διαγραφόμενη με τη διάταξη του άρθρου 102 του Ν. 4412/2016, διαδικασία δεν μπορεί να θεραπεύσει την παράλειψη προσκόμισης εγγράφων ή παροχής πληροφοριών, των οποίων η υποβολή ήταν απαραίτητη βάσει ρητών και με σαφήνεια διατυπωθέντων όρων της διακήρυξης, ούτε να οδηγήσει στην τροποποίηση υποβληθείσας προσφοράς (πρβλ. αποφ. ΔΕΕ της 29ης.3.2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C-599/10, σκ. 40, της 11ης.5.2017, Archus και Gama, C-131/16, σκ. 31, της 4ης.5.2017, C 387/14, Esaprojektsp. z o.o. κατά WojewództwoŁódzkie, σκ. 37-40). Ομοίως, καθίσταται σαφές ότι δεν χωρεί εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 102 του Ν. 4412/2016, όταν από τις οικείες διατάξεις προκύπτει δέσμια αρμοδιότητα της αναθέτουσας αρχής ή του αναθέτοντος φορέα να απορρίψει την οικεία προσφορά (βλ. Δ.Εφ. Χανίων 13/2019 σκ. 14, βλ. Δεφ Χαν 10/2019, πρβλ ΕΑ ΣτΕ 30/2019, ΑΕΠΠ 702/2019, 668/2019, 242/2019, 36/2019, Ε. Παυλίδου, «οι αλυσιτελείς αιτήσεις ακυρώσεως του ΣτΕ», ΕΔΔ, 2 2015, σελ. 249).

20. Επειδή, περαιτέρω, μια προσφορά δεν δύναται να τροποποιηθεί μετά την κατάθεσή της, είτε κατόπιν πρωτοβουλίας της αναθέτουσας αρχής είτε του προσφέροντος (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C 599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 36, καθώς και της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C 336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 31), ή να αντικατασταθεί με νέα (βλ. αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C- 599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 40, της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C- 336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 36) οπότε οιαδήποτε ερώτηση προς διευκρίνιση μπορεί μόνο να έχει ως αποτέλεσμα την άρση κάποιας ασάφειας και όχι την τροποποίηση της εν θέματι προσφοράς (βλ. σχετικές αποφάσεις της 11ης Μαΐου 2017, Archus and Gama, C-131/2016, της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 40, της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C- 336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 36).

21. Επειδή, το ΔΕΕ έχει χρησιμοποιήσει την έννοια «του ευλόγως ενημερωμένου και κανονικά επιμελούς συμμετέχοντα» σε διαφορετικά επίπεδα αξιολογικής κρίσης. Ειδικότερα, καταρχήν αναφορικά με την κρίση περί της ασάφειας ή μη όρου διακήρυξης έχει αναφέρει ενδεικτικά «Στη σκέψη 42 της αποφάσεως SIAC Construction (C-19/00, EU:C:2001:553), το Δικαστήριο έκρινε ότι τα κριτήρια αναθέσεως πρέπει να διατυπώνονται, στη συγγραφή υποχρεώσεων ή στην προκήρυξη του διαγωνισμού, κατά τρόπο που να επιτρέπει σε όλους τους διαγωνιζόμενους οι οποίοι είναι ευλόγως ενημερωμένοι και επιδεικνύουν τη συνήθη επιμέλεια να τα ερμηνεύουν κατά τον ίδιο τρόπο. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν ο ενδιαφερόμενος διαγωνιζόμενος αδυνατούσε όντως να κατανοήσει τα επίμαχα κριτήρια αναθέσεως ή αν πρέπει να θεωρηθεί ότι είχε τη δυνατότητα να τα κατανοήσει βάσει του κριτηρίου του ευλόγως ενημερωμένου διαγωνιζόμενου που επιδεικνύει τη συνήθη επιμέλεια» (βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 12ης Μαρτίου 2015, C-538/13 (eVigilo Ltd) σκ. 54,55, πρβλ. Προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέως, Eleanor Sharpston της 2ης Σεπτεμβρίου 2018, Υπόθεση C-375/17 (Stanley Int. Betting Ltd) σκ. 71). Περαιτέρω, η ως άνω έννοια υπεισέρχεται όταν το Δικαστήριο υπολαμβάνει συγκεκριμένη συμπεριφορά επιληφθέν επί συγκεκριμένης συμπεριφοράς υποψηφίου και δη επί ζητήματος γένεσης τελωνειακής οφειλής το ΔΕΕ έκρινε ότι «Συναφώς, αφενός, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η έκφραση «όφειλαν εύλογα να γνωρίζουν», που περιλαμβάνεται στο άρθρο 202, παράγραφος 3, δεύτερη περίπτωση, του τελωνειακού κώδικα, αναφέρεται στη συμπεριφορά ενημερωμένου και επιμελή επιχειρηματία» [Απόφαση του ΔΕΕ της 17ης Νοεμβρίου 2011, υπόθεση C-454/10 (Oliver Jestel) σκ.22, Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα, Michal Bobek, της 5ης Ιουλίου 2017, Υπόθεση C-224/16 (ΑΕΒΤΠΙ) σκ. 71].

22. Επειδή, το ΤΕΥΔ αποτελεί κατά το νόμο (βλ. παρ. 4 του άρθρου 79 του ν. 4412/2016) υπεύθυνη δήλωση των οικονομικών φορέων που επιφέρει τις κυρώσεις του ν. 1599/1986, προς αντικατάσταση των πιστοποιητικών που εκδίδουν δημόσιες αρχές ή τρίτα μέρη και αποτελεί προκαταρκτική απόδειξη ότι ο οικονομικός φορέας πληροί τις ακόλουθες

προϋποθέσεις σύμφωνα με την παρ.2 του άρθρου 79 : α) δεν βρίσκεται σε μία από τις καταστάσεις των άρθρων 73 και 74 λόγω της οποίας αποκλείεται ή μπορεί να αποκλεισθεί από τη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, β) πληροί τα σχετικά κριτήρια επιλογής τα οποία έχουν καθορισθεί σύμφωνα με τα άρθρα 75, 76 και 77, γ) κατά περίπτωση τηρεί τους αντικειμενικούς κανόνες και τα κριτήρια που έχουν καθορισθεί σύμφωνα με το άρθρο 84 για τον περιορισμό του αριθμού των πληρούντων τα κριτήρια επιλογής υποψηφίων που θα κληθούν να συμμετάσχουν. Για κάθε μία διαδικασία σύναψης σύμβασης οι αναθέτουσες αρχές προσαρμόζουν το ΤΕΥΔ σύμφωνα με τους όρους της διακήρυξης.

23. Επειδή, σύμφωνα με τη ρητή διάταξη του άρθρου 102 παρ. 3 του ν. 4412/2016, η συμπλήρωση ή η διευκρίνιση εγγράφων δεν επιτρέπεται να έχει ως συνέπεια την μεταγενέστερη αντικατάσταση εγγράφων, που έχουν υποβληθεί σύμφωνα με τους όρους της διακήρυξης (πρβλ. Ε.Α. 1065/2009, 1044/2010 κ.ά.) και, μάλιστα του ΤΕΥΔ, δηλαδή, του ουσιώδους εκείνου δικαιολογητικού συμμετοχής, το οποίο, σύμφωνα με το άρθρο 79 του ν. 4412/2016, επέχει θέση υπεύθυνης δήλωσης, με τις συνέπειες του ν. 1599/1986, και λειτουργεί ως προκαταρκτική απόδειξη ότι ο εν λόγω οικονομικός φορέας πληροί τις προϋποθέσεις συμμετοχής που ορίζονται στην οικεία προκήρυξη και στην κείμενη νομοθεσία (πρβλ. Ε.Α. 135/2018, Δ.Εφ.Θεσ/νίκης Ν166/2018). Σύμφωνα, δε, με την Κατευθυντήρια Οδηγία 23/2018 «Ειδικά θέματα συμπλήρωσης του Τυποποιημένου Εντύπου Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ) και του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (ΕΕΕΣ)» της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. *«Κατ' εξαίρεση, στις περιπτώσεις έλλειψης υπογραφής/ών στο ΤΕΥΔ/ ΕΕΕΣ δεν είναι δυνατή η προσφυγή στην, κατά τα ανωτέρω, δυνατότητα συμπλήρωσης, καθώς η έλλειψη υπογραφής στο ΤΕΥΔ/ΕΕΕΣ ή μη νόμιμη/έγκυρη υπογραφή του ισοδυναμεί με μη νόμιμη/έγκυρη υποβολή του, η δε ως άνω δυνατότητα παροχής διευκρινίσεων ή/ και συμπλήρωσης αφορά μόνο σε ήδη υποβληθέντα έγγραφα/ δικαιολογητικά.»*

24. Επειδή, στο άρθρο 2.2.7 «Κανόνες απόδειξης ποιοτικής επιλογής» της διακήρυξης, ορίζεται ότι *«2.2.7.1. Προκαταρκτική απόδειξη κατά*

την υποβολή προσφορών. Προς προκαταρκτική απόδειξη ότι οι προσφέροντες οικονομικοί φορείς: α) δεν βρίσκονται σε μία από τις καταστάσεις της παραγράφου 2.2.3 και β) πληρούν τα σχετικά κριτήρια επιλογής των παραγράφων 2.2.4 και 2.2.5 της παρούσης, προσκομίζουν κατά την υποβολή της προσφοράς τους ως δικαιολογητικό συμμετοχής, το προβλεπόμενο από το άρθρο 79 παρ. 1 και 3 του ν. 4412/2016 Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ), σύμφωνα με το επισυναπτόμενο στην παρούσα Παράρτημα ΙΙΙ το οποίο αποτελεί ενημερωμένη υπεύθυνη δήλωση, με τις συνέπειες του ν. 1599/1986. Το ΕΕΕΣ καταρτίζεται βάσει του τυποποιημένου εντύπου του Παραρτήματος 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/7 και συμπληρώνεται από τους προσφέροντες οικονομικούς φορείς σύμφωνα με τις οδηγίες του Παραρτήματος Ι του ιδίου Κανονισμού ...». Επίσης, στο άρθρο 2.4.2 «Χρόνος και Τρόπος υποβολής προσφορών» της διακήρυξης, ορίζεται ότι «2.4.2.1. Οι προσφορές υποβάλλονται από τους ενδιαφερόμενους ηλεκτρονικά, μέσω της διαδικτυακής πύλης www.promitheus.gov.gr του ΕΣΗΔΗΣ, μέχρι την καταληκτική ημερομηνία και ώρα που ορίζει η παρούσα διακήρυξη (άρθρο 1.5), στην Ελληνική Γλώσσα, σε ηλεκτρονικό φάκελο, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Ν.4412/2016, ιδίως άρθρα 36 και 37 και την Υπουργική Απόφαση αριθμ. 56902/215/2.6.2017 (Β' 1924) "Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ)". Για τη συμμετοχή στο διαγωνισμό οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς απαιτείται να διαθέτουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/εκ και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της Υ.Α. 56902/215 "Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ)" και να εγγραφούν στο ηλεκτρονικό σύστημα (ΕΣΗΔΗΣ- Διαδικτυακή πύλη www.promitheus.gov.gr) ακολουθώντας την διαδικασία εγγραφής του άρθρου 5 της ίδιας Υ.Α. 2.4.2.2. Ο χρόνος υποβολής

της προσφοράς και οποιαδήποτε ηλεκτρονική επικοινωνία μέσω του Συστήματος βεβαιώνεται αυτόματα από το σύστημα με υπηρεσίες χρονοσήμανσης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 37 του ν. 4412/2016 και το άρθρο 9 της ως άνω Υπουργικής Απόφασης. ... 2.4.2.3. Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν με την προσφορά τους τα ακόλουθα: (α) έναν (υπο)φάκελο με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής -Τεχνική Προσφορά» στον οποίο περιλαμβάνονται τα κατά περίπτωση απαιτούμενα δικαιολογητικά και η τεχνική προσφορά σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας και την παρούσα. ... 2.4.2.4. Οι οικονομικοί φορείς συντάσσουν την τεχνική και οικονομική τους προσφορά συμπληρώνοντας τις αντίστοιχες ειδικές ηλεκτρονικές φόρμες του συστήματος. Στην συνέχεια, ο οικονομικός φορέας παράγει από το Σύστημα τα ηλεκτρονικά αρχεία (εκτυπώσεις της Τεχνικής Προσφοράς Προμηθευτή και της Οικονομικής Προσφοράς Προμηθευτή σε μορφή αρχείου PDF, τα οποία υπογράφονται με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 της με αρ. πρωτ. 56902/215/2.6.2017 ΥΑ (Β' 1924) και επισυνάπτονται στους αντίστοιχους (υπο)φακέλους της προσφοράς από τον οικονομικό φορέα. ... 2.4.2.5. Ο χρήστης - οικονομικός φορέας υποβάλλει τους ανωτέρω (υπο)φακέλους μέσω του Συστήματος, όπως περιγράφεται παρακάτω: Τα στοιχεία και δικαιολογητικά για τη συμμετοχή του οικονομικού φορέα στη διαδικασία υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείων τύπου pdf και εφόσον έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών, χωρίς να απαιτείται θεώρηση γνησίου της υπογραφής. Από το Σύστημα εκδίδεται ηλεκτρονική απόδειξη υποβολής προσφοράς, η οποία αποστέλλεται στον οικονομικό φορέα με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Εντός τριών (3) εργασίμων ημερών από την ηλεκτρονική υποβολή των ως άνω στοιχείων και δικαιολογητικών προσκομίζονται υποχρεωτικά από τον οικονομικό φορέα στην αναθέτουσα αρχή, σε έντυπη μορφή και σε σφραγισμένο φάκελο, τα στοιχεία της ηλεκτρονικής προσφοράς τα οποία απαιτείται να προσκομισθούν σε πρωτότυπη

μορφή σύμφωνα με τον ν. 4250/2014. Τέτοια στοιχεία και δικαιολογητικά είναι ενδεικτικά τα πρωτότυπα έγγραφα τα οποία έχουν εκδοθεί από ιδιωτικούς φορείς και δεν φέρουν επικύρωση από δικηγόρο, καθώς και τα έγγραφα που φέρουν τη Σφραγίδα της Χάγης (Apostille). Δεν προσκομίζονται σε έντυπη μορφή στοιχεία και δικαιολογητικά τα οποία φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 της με αρ. πρωτ. 56902/215/2.6.2017 ΥΑ (Β' 1924), τα ΦΕΚ, τα τεχνικά φυλλάδια και όσα προβλέπεται από το ν. 4250/2014 ότι οι φορείς υποχρεούνται να αποδέχονται σε αντίγραφα των πρωτοτύπων. ...». Επίσης, στο άρθρο 2.4.3 «Περιεχόμενα Φακέλου “Δικαιολογητικά Συμμετοχής – Τεχνική Προσφορά”», ορίζεται ότι «2.4.3.1. Τα στοιχεία και δικαιολογητικά για την συμμετοχή των προσφερόντων στη διαγωνιστική διαδικασία περιλαμβάνουν: α) το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (Ε.Ε.Ε.Σ.), όπως προβλέπεται στην παρ.1 και 3 του άρθρου 79 του ν. 4412/2016. Οι προσφέροντες συμπληρώνουν το σχετικό πρότυπο ΕΕΕΣ το οποίο έχει αναρτηθεί, σε μορφή αρχείων τύπου XML και PDF, στη διαδικτυακή πύλη www.promitheus.gov.gr του ΕΣΗΔΗΣ: (<http://www.promitheus.gov.gr/webcenter/faces/oracle/webcenter/paae/scopedMD/sd0cb90ef26cf470399d51561ceff660f/Paae226.jsp?afLoop=3486624636403629#%40%3FafLoop%3D3486624636403629%26adf.ctrl-state%3Dcoa43tonq61>) και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διακήρυξης (Παράρτημα ΙΙΙ). Το εν λόγω πρότυπο υποβάλλεται στον χώρο του διαγωνισμού της δημόσιας σύμβασης στο ΕΣΗΔΗΣ ως εξής: • Το περιεχόμενο του αρχείου PDF είτε ενσωματώνεται στο κείμενο της διακήρυξης και κοινοποιείται μέσω αυτής στους οικονομικούς φορείς, είτε το αρχείο PDF, ψηφιακά υπογεγραμμένο, αναρτάται ξεχωριστά ως αναπόσπαστο μέρος της διακήρυξης. • Το αρχείο XML αναρτάται επικουρικά για την διευκόλυνση των οικονομικών φορέων προκειμένου να συντάξουν μέσω της υπηρεσίας e-ΕΕΕΣ της ΕΕ τη σχετική απάντησή τους. Για την σύνταξη ή/και συμπλήρωση του απαιτούμενου e-ΕΕΕΣ, οι οικονομικοί φορείς προτείνεται να χρησιμοποιήσουν το αναρτημένο από τις αναθέτουσες αρχές επικουρικό αρχείο XML, προκειμένου

να εκμεταλλευτούν την υπηρεσία e-ΕΕΕΣ της ΕΕ και να παράξουν την απάντηση τους σε μορφή αρχείου PDF, το οποίο και αποθηκεύουν, αρχικά, τοπικά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή τους. Οι οικονομικοί φορείς οφείλουν να υποβάλουν με την προσφορά τους συμπληρωμένο το πρότυπο ΕΕΕΣ όπως αυτό έχει οριστεί από τις αναθέτουσες αρχές/τους αναθέτοντες φορείς στη διακήρυξη (ήτοι είτε στο κείμενο αυτής είτε στο ξεχωριστό αρχείο PDF που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της) σε μορφή pdf (αποφ. 56902/215/2.6.2017 (B' 1924) ψηφιακά υπογεγραμμένο κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 73 του ν.4412/16 και την διακήρυξη στον (υπο)φάκελο* με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής-Τεχνική προσφορά». Σε κάθε περίπτωση και ανεξαρτήτως της ύπαρξης επικουρικού αρχείου xml στον χώρο του δ/σμου, οι οικονομικοί φορείς μπορούν να προσφεύγουν απ' ευθείας στην ηλεκτρονική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (<https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/espd/filter?lang=el>) να δημιουργούν το ΕΕΕΣ, να συμπληρώνουν με ευθύνη τους όλα τα δεδομένα που αφορούν τον εκάστοτε διαγωνισμό και αναφέρονται στην διακήρυξη, να συμπληρώνουν τις σχετικές απαντήσεις και να το εκτυπώνουν σε μορφή pdf προκειμένου να το υπογράψουν ψηφιακά και να το υποβάλλουν στο σχετικό διαγωνισμό. ... 2.4.3.2. Τεχνική προσφορά. Συντάσσεται συμπληρώνοντας την αντίστοιχη ειδική ηλεκτρονική φόρμα του συστήματος. Στην συνέχεια, ο οικονομικός φορέας παράγει από το Σύστημα το σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο σε μορφή PDF, το οποίο υπογράφεται με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 της με αριθμ. 56902/215/2.6.2017 ΥΑ (B' 1924) και επισυνάπτεται στον αντίστοιχο (υπο)φάκελο της προσφοράς από τον οικονομικό φορέα. ...». Ακολούθως, στο άρθρο 2.4.6. «Λόγοι απόρριψης προσφορών» της διακήρυξης «Η αναθέτουσα αρχή με βάση τα αποτελέσματα του ελέγχου και της αξιολόγησης των προσφορών, απορρίπτει, σε κάθε περίπτωση, προσφορά: α) η οποία δεν υποβάλλεται εμπρόθεσμα, με τον τρόπο και με το περιεχόμενο που ορίζεται πιο πάνω και συγκεκριμένα στις παραγράφους 2.4.1 (Γενικοί όροι υποβολής προσφορών), 2.4.2. (Χρόνος και τρόπος υποβολής προσφορών), 2.4.3.

(Περιεχόμενο φακέλων δικαιολογητικών συμμετοχής, τεχνικής προσφοράς), 2.4.4. (Περιεχόμενο φακέλου οικονομικής προσφοράς, τρόπος σύνταξης και υποβολής οικονομικών προσφορών), 2.4.5. (Χρόνος ισχύος προσφορών), 3.1. (Αποσφράγιση και αξιολόγηση προσφορών), 3.2 (Πρόσκληση υποβολής δικαιολογητικών κατακύρωσης) της παρούσας, β) η οποία περιέχει ατέλειες, ελλείψεις, ασάφειες ή σφάλματα, εφόσον αυτά δεν επιδέχονται συμπλήρωση ή διόρθωση ή εφόσον επιδέχονται συμπλήρωση ή διόρθωση, δεν έχουν αποκατασταθεί κατά την αποσαφήνιση και την συμπλήρωσή της σύμφωνα με την παράγραφο 3.1.1. της παρούσης διακήρυξης, γ) για την οποία ο προσφέρων δεν έχει παράσχει τις απαιτούμενες εξηγήσεις, εντός της προκαθορισμένης προθεσμίας ή η εξήγηση δεν είναι αποδεκτή από την αναθέτουσα αρχή σύμφωνα με την παράγραφο 3.1.1. της παρούσας και το άρθρο 102 του ν. 4412/2016, δ) η οποία είναι εναλλακτική προσφορά, ε) η οποία είναι υπό αίρεση, ζ) η οποία θέτει όρο αναπροσαρμογής, η) η οποία παρουσιάζει ελλείψεις ως προς τα δικαιολογητικά που ζητούνται από τα έγγραφα της παρούσης διακήρυξης και αποκλίσεις ως προς τους όρους και τις τεχνικές προδιαγραφές της σύμβασης.» Τέλος, στο Παράρτημα Ι της διακήρυξης(Σ.Α.), στον Πίνακα 7, ο οποίος αφορά το προς προμήθεια Είδος Α' (Ελαστικά Επίσωτρα Αυτοκινήτων) περιλαμβάνονται 36 Κωδικοί Ειδών (α/α 1 έως και 36) –μεταξύ των οποίων ο επίμαχος Κωδικός Είδους 32, στον Πίνακα 8, ο οποίος αφορά το προς προμήθεια Είδος Β' (Ελαστικά Επίσωτρα Λεωφορείων) περιλαμβάνονται 7 Κωδικοί Ειδών (α/α 37 έως και 43) και στον Πίνακα 9, ο οποίος αφορά το προς προμήθεια Είδος Β' (Ελαστικά Επίσωτρα Φορτηγών Αυτοκινήτων) περιλαμβάνονται 37 Κωδικοί Ειδών (α/α 44 έως και 80). Επίσης, στο Μέρος ΙΙ του περιλαμβανόμενου στη Διακήρυξη πρότυπου ΕΕΕΣ, περιλαμβάνεται προς συμπλήρωση, πεδίο με τίτλο: «Ανάλογα με την περίπτωση, ένδειξη για την/τις παρτίδα/ες για τις οποίες ο οικονομικός φορέας επιθυμεί να υποβάλει προσφορά».

25. Επειδή, η προσφεύγουσα, όσον αφορά στην απόρριψη της προσφοράς της, προβάλλει ότι «Όπως φαίνεται στο προαναφερθέν πρακτικό 4/26-06-2019 η προσφορά μας απορρίφθηκε με την ακόλουθη αιτιολογία: [...] Η

αιτιολογία αυτή δεν ευσταθεί: Το Ε.Ε.Ε.Σ. και τα λοιπά δικαιολογητικά που υποβλήθηκαν με την προσφορά μας συνοδεύονται από πιστοποίηση εκδοθείσα από την Αρχή Πιστοποίησης του Ελληνικού Δημοσίου (..... -), η οποία πιστοποιεί ότι η υπογραφή ανήκει στον νόμιμο εκπρόσωπο (διαχειριστή) της εταιρίας μας Το γεγονός ότι, όπως προκύπτει πάντα από τα υποβληθέντα με την προσφορά μας στοιχεία το πιστοποιητικό της ως άνω αρχής εκδόθηκε στις 11-02-2014 και είχε ισχύ μέχρι τις 11-02-2019. ήτοι έληξε λίγες ημέρες πριν την υποβολή της προσφοράς μας στις 25-02-2019, δεν καθιστά το υποβληθέν Ε.Ε.Ε.Σ. και τα λοιπά ομοίως υπογεγραμμένα δικαιολογητικά μη έγκυρα. Διότι: 1) Η πάροδος της ισχύος του πιστοποιητικού δεν προκαλεί αμφιβολία αναφορικά με την ταυτότητα του προσώπου που υπέγραψε και άρα δεν αναιρεί τη λειτουργία της ηλεκτρονικής υπογραφής ως στοιχείου που ταυτοποιεί τον υπογράφοντα. Αυτό αναγνωρίστηκε σαφώς στην αιτιολογία της απόρριψης της προσφοράς μας, όπου αναφέρεται ότι «το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (Ε.Ε.Ε.Σ.), που υπέβα[λ]ε ο αναφερόμενος συμμετέχων στο διαγωνισμό, υπογράφηκε από το νόμιμο εκπρόσωπο του οικονομικού φορέα στις 25/02/2019», ήτοι η αναθέτουσα αρχή δεν είχε καμία αμφιβολία ότι πρόκειται για την υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου μας. 2) Η ανανέωση της ισχύος των πιστοποιητικών που εκδίδονται από την ως άνω Αρχή είναι δυνατή κατ' αρχήν μετά την εκπνοή της αρχικής ισχύος τους. Διαφορετικά προϋποτίθεται ακύρωση του εν ισχύει πιστοποιητικού και η έκδοση νέου, με νέα διάρκεια ισχύος. Από αυτά έπεται, ότι ψηφιακές υπογραφές πρέπει να γίνονται δεκτές και για ένα εύλογο διάστημα μετά τη λήξη της ισχύος των υπαρχόντων πιστοποιητικών, ώστε να δίδεται στον κάτοχο η δυνατότητα ανανέωσης εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Ως εύλογο διάστημα πρέπει να θεωρηθεί το τρίμηνο, καθόσον κατά τον νόμο (άρθρο 80 παρ. 12 περίπτωση α' του ν. 4412/2016) τα δικαιολογητικά απόδειξης της μη συνδρομής κωλυμάτων και της στοιχειοθέτησης των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής γίνονται αποδεκτά, κατά γενικό κανόνα, εφόσον έχουν εκδοθεί τρεις (3) μήνες πριν την υποβολή τους. Εν προκειμένω το διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στην εκπνοή της ισχύος του πιστοποιητικού μέχρι την υποβολή της

προσφοράς ήταν λίγες ημέρες (από τις 11-02-2019 έως τις 25-02-2019) και άρα το Ε.Ε.Ε.Σ. και τα λοιπά δικαιολογητικά μας έπρεπε να γίνουν αποδεκτά. 3) Σε κάθε περίπτωση, εν όψει και του ότι ούτε η διακήρυξη ούτε το νομοθετικό καθεστώς που διέπει τον διαγωνισμό δεν περιέχουν ρύθμιση για την ισχύ των πιστοποιητικών που συνοδεύουν την ψηφιακή υπογραφή, η αναθέτουσα αρχή, εφόσον έκρινε ότι η υποβολή ψηφιακής υπογραφής με πιστοποιητικό που είχε εκπνεύσει λίγες ημέρες πριν την υποβολή της προσφοράς επιδρά στο κύρος της προσφοράς μας, όφειλε να μην απορρίψει την προσφορά, αλλά εφαρμόζοντας το άρθρο 102 παρ. 1 και 2 του ν. 41412/2016 να μας ζητήσει σχετική διευκρίνιση, καθόσον εδώ πρόκειται σαφέστατα για πρόδηλο τυπικό σφάλμα, το οποίο επιδέχεται διόρθωση χωρίς καθ' οιονδήποτε τρόπο τροποποίηση της προσφοράς. Συνεπώς η απόρριψη της προσφοράς μας πρέπει να ακυρωθεί.».

26. Επειδή, η αναθέτουσα αρχή με τις απόψεις της προβάλλει συναφώς ότι «Σχετικά με τον υπό 1.1) ισχυρισμό της προσφεύγουσας, οι απόψεις της Αναθέτουσας Αρχής είναι οι ακόλουθες: Το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) που υπέβαλε η προσφεύγουσα φέρει την ψηφιακή υπογραφή του νόμιμου εκπροσώπου του,, αλλά η διάρκεια ισχύος των σχετικών ψηφιακών πιστοποιητικών της ψηφιακής υπογραφής είχε ήδη λήξει κατά την ημερομηνία υπογραφής του εγγράφου, δηλαδή την 26/02/2019 (και όχι την 25/02/2019 όπως εκ παραδρομής αναφέρεται στην απόφαση). Αποτέλεσμα της λήξης των σχετικών ψηφιακών πιστοποιητικών είναι να μην είναι δυνατή η τεκμηρίωση της χρονοσήμανσης της υπογραφής (timestamp). Παράλληλα, δεδομένου ότι το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) επέχει θέση υπεύθυνης δήλωσης που δεσμεύει τον υπογράφοντα, η υπογραφή του με μη έγκυρη ψηφιακή υπογραφή δεν είναι επαρκής, με την έννοια ότι μία μη έγκυρη (ψηφιακή) υπογραφή δεν δεσμεύει τον υπογράφοντα. Προς απόδειξη των προαναφερθέντων παρατίθεται η αναφορά εγκυρότητας της ψηφιακής υπογραφής του νόμιμου εκπροσώπου του προσφεύγοντος οικονομικού φορέα όπως αυτή δίνεται από τον AdobeAcrobatReader: [...]. Συνεπώς, η Αναθέτουσα Αρχή δεν έχει αμφιβολίες σχετικά με το γεγονός ότι η ψηφιακή υπογραφή τέθηκε στο Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) από τον υπογράφοντα,

αλλά θεωρεί ότι η τοποθέτηση μη έγκυρης ψηφιακής υπογραφής, αφενός δημιουργεί αμφιβολίες σχετικά με τη χρονοσήμανση του εγγράφου, αφετέρου δεν δεσμεύει έγκυρα τον υπογράφοντα. Συνεπώς, τεκμαίρεται ότι το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) δεν υποβλήθηκε συμπληρωμένο προσηκόντως, από την προσφεύγουσα, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την παράγραφο 2.2.7.1 της Δ/ξης. Άλλωστε, όπως προκύπτει από πλήθος αποφάσεων της ΑΕΠΠ επί προδικαστικών προσφυγών για αντίστοιχους λόγους (βλ. ενδεικτικά ΑΕΠΠ 182/2017, 278/2018, 504/2018), κατά το άρθρο 2 του ΠΔ 150/2001 (Α' 125) περί προσαρμογής της εθνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της οδηγίας 99/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές (ΕΕ L13), ένα ηλεκτρονικό έγγραφο φέρει ψηφιακή υπογραφή, όταν κατά το άνοιγμα του εγγράφου στην οθόνη ενός ηλεκτρονικού μέσου, ανοίγει και η δυνατότητα, μέσω της διαλειτουργικότητας είτε της ορατής απεικόνισης της ψηφιακής υπογραφής (του σχηματισμού αυτής) επί του εγγράφου είτε του ίδιου του ψηφιακά υπογεγραμμένου εγγράφου, έτσι ώστε οιοσδήποτε να μπορεί να προβεί στον έλεγχο της επαλήθευσης της υπογραφής, κατά τις οδηγίες της ΑΠΕΔ, δηλαδή να διερευνήσει τις «ιδιότητες υπογραφής», το όνομα και τα στοιχεία του «υπογράφοντος», αν το έγγραφο φέρει ενσωματωμένη χρονική σήμανση από αναγνωρισμένο πάροχο υπηρεσιών ασφαλούς χρονοσήμανσης, αν το ψηφιακό πιστοποιητικό είναι σκληρής αποθήκευσης, μέχρι τότε ισχύει και αν το έγγραφο έχει τροποποιηθεί από την θέση της ψηφιακής υπογραφής και μετά. Εφόσον, κατά τον έλεγχο αυτό, διαπιστωθεί ότι στο έγγραφο έχει τεθεί προηγμένη ηλεκτρονική (ψηφιακή) υπογραφή που πληροί τις απαιτήσεις της Οδηγίας 99/93/ΕΚ, το έγγραφο θεωρείται νομίμως υπογεγραμμένο, έχει δε την ίδια νομική και αποδεικτική ισχύ με το έγγραφο που φέρει ιδιόχειρη υπογραφή και έχει ισχύ πρωτοτύπου με την έκδοση του και μόνο, χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε επικύρωσή του. Αντίθετα, εφόσον κατά τον έλεγχο αυτό, διαπιστωθεί είτε ότι τα στοιχεία του υπογράφοντος δεν συνδέονται με έγκυρο και ισχύον πιστοποιητικό είτε ότι έχουν αλλοιωθεί τα δεδομένα του εγγράφου μετά την θέση της υπογραφής, τότε το έγγραφο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι

νομίμως ψηφιακά υπογεγραμμένο. Σχετικά με το υπό 1.2) ισχυρισμό της προσφεύγουσας, οι απόψεις της Αναθέτουσας Αρχής είναι οι εξής: Η επιτροπή Διενέργειας και Αξιολόγησης του διαγωνισμού της Δ/ξης, καθώς και η Αναθέτουσα Αρχή εξετάζουν την εγκυρότητα της ψηφιακής υπογραφής που έχει τεθεί στα έγγραφα που έχουν υποβληθεί από τους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν στη διαγωνιστική διαδικασία. Η υπογραφή που τέθηκε από το νόμιμο εκπρόσωπο της προσφεύγουσας στο Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ), καθώς και στα υπόλοιπα έγγραφα που υπέβαλε με την προσφορά του, δεν ήταν έγκυρη αφού η διάρκεια ισχύος των σχετικών ψηφιακών πιστοποιητικών είχε λήξει ήδη από την 11/02/2019, δύο εβδομάδες πριν από την υπογραφή των εγγράφων. Σε κάθε περίπτωση, εύλογος χρόνος παράτασης ισχύος των ψηφιακών πιστοποιητικών των οποίων η διάρκεια ισχύος έχει λήξει δεν προβλέπεται ρητά από το νόμο, ούτε μπορεί να γίνει ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 80 παρ.12 περ. α του ν.4412/2016, καθώς αυτές αναφέρονται σε ζητήματα που δεν αφορούν την εγκυρότητα ψηφιακών υπογραφών με ψηφιακά πιστοποιητικά των οποίων η διάρκεια ισχύος έχει λήξει' αλλά σε ζητήματα που αφορούν τη διάρκεια ισχύος, νομίμως εκδοθέντων και υπογεγραμμένων εγγράφων επί των οποίων έχει τεθεί έγκυρη ψηφιακή υπογραφή με ισχύοντα κατά το χρόνο έκδοσης ψηφιακά πιστοποιητικά. Επιπρόσθετα, η ανανέωση των ψηφιακών πιστοποιητικών μίας ψηφιακής υπογραφής είναι δυνατή από την αμέσως επόμενη ημέρα της λήξης ισχύος τους σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία¹ [παραπομπή 1: «<http://www.aped.gov.gr/procedures/16-how-to/12-renew-cert.html> και <http://www.aped.gov.gr/faq-nav.html> (επιλογή: Η ημερομηνία λήξης των πιστοποιητικών μου πλησιάζει)»]. Σχετικά με τον υπό 1.3) ισχυρισμό της προσφεύγουσας, οι απόψεις της Αναθέτουσας Αρχής είναι οι ακόλουθες: Από τις διατάξεις του άρθρου 102 παρ. 2 του ν. 4412/2016 προβλέπεται ότι «η πιο πάνω διευκρίνιση ή η συμπλήρωση αφορά μόνο τις ασάφειες, επουσιώδεις πλημμέλειες ή πρόδηλα τυπικά σφάλματα που επιδέχονται διόρθωση ή συμπλήρωση, ιδίως δε παράλειψη μονογραφών, διακεκομμένη αρίθμηση, ελαττώματα συσκευασίας και σήμανσης του φακέλου και των υποφακέλων των

προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, λεκτικές και φραστικές αποκλίσεις των εγγράφων της προσφοράς από την ορολογία των εγγράφων της σύμβασης, που δεν επιφέρουν έννομες συνέπειες ως προς το περιεχόμενό τους, ελλείψεις ως προς τα νομιμοποιητικά στοιχεία, πλημμελής σήμανση αντιγράφων που εκδίδονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 4250/2014 (Α' 74), μεταφράσεων και λοιπών πιστοποιητικών ή βεβαιώσεων, διαφοροποίηση της δομής των εγγράφων της προσφοράς από τα υποδείγματα, υποχρεωτικά ή μη, που θεσπίζονται με νόμο, κανονιστικές πράξεις ή τα έγγραφα της σύμβασης. Η συμπλήρωση ή η διευκρίνιση, κατά το πρώτο εδάφιο, δεν επιτρέπεται να έχει ως συνέπεια μεταγενέστερη αντικατάσταση ή υποβολή εγγράφων σε συμμόρφωση με τους όρους της διακήρυξης, αλλά μόνο τη διευκρίνιση ή συμπλήρωση, ακόμη και με νέα έγγραφα, εγγράφων ή δικαιολογητικών που έχουν ήδη υποβληθεί. Είναι προφανές ότι η μη έγκυρη υπογραφή του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (ΕΕΕΣ), καθώς και των υπολοίπων εγγράφων που υπέβαλε με την προσφορά του ο προσφεύγων οικονομικός φορέας ισοδυναμεί με μη έγκυρη υποβολή του. Σε κάθε περίπτωση, η μη έγκυρη υπογραφή του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (ΕΕΕΣ), καθώς και των υπολοίπων εγγράφων που υπέβαλε με την προσφορά της η προσφεύγουσα, δεν μπορεί να θεωρηθεί πρόδηλο τυπικό σφάλμα με την έννοια των διατάξεων του άρθρου 102 παρ .2 του ν . 4412/2016, αφού ενδεχόμενη διευκρίνισή του θα συνεπαγόταν μεταγενέστερη υποβολή εγγράφου που απαγορεύεται από τις ίδιες διατάξεις. Επιπρόσθετα, η μη έγκυρη ψηφιακή υπογραφή που τέθηκε επί του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (ΕΕΕΣ), καθώς και των υπολοίπων εγγράφων που υπέβαλε με την προσφορά της η προσφεύγουσα δεν επιδέχεται διευκρίνισης, αφού η εκ των υστέρων (μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής προσφορών) έγκυρη υπογραφή των σχετικών εγγράφων θα προσέκρουε στην αρχή της τυπικότητας. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι η προσφεύγουσα δεν υπέβαλε συμπληρωμένο κατά τον προσήκοντα τρόπο το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ), σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την παράγραφο 2.2.7.1 της Δ/ξης. Όπως προαναφέρθηκε, η μη έγκυρη υπογραφή του ΕΕΕΣ ισοδυναμεί με μη έγκυρη υποβολή του. Για το λόγο αυτό, καθώς και

επειδή όλα τα δικαιολογητικά έγγραφα που προσκόμισε η προσφεύγουσα δεν έφεραν έγκυρη ψηφιακή υπογραφή, η Επιτροπή δικαιολογημένα δεν προέβη στην περαιτέρω αξιολόγηση της τεχνικής προσφοράς της.».

27. Επειδή, η παρεμβαίνουσα προβάλλει συναφώς ότι «... 15. Σύμφωνα με τον όρο 2.4.2.1. της Διακήρυξης οι υποψήφιοι οικονομικοί φορείς πρέπει να διαθέτουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό. 16. Ειδικότερα στον όρο 2.4.2.1. της Διακήρυξης αναφέρεται ότι «[γ] ια τη συμμετοχή στο διαγωνισμό οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς απαιτείται να διαθέτουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της Υ.Α. 56902/215 "Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ)» και να εγγραφούν στο ηλεκτρονικό σύστημα (ΕΣΗΔΗΣ- Διαδικτυακή πύλη www.promitheus.gov.gr) ακολουθώντας την διαδικασία εγγραφής του άρθρου 5 της ίδιας Υ.Α.». 17. Η υποχρέωση δε χρήσης ηλεκτρονικής υπογραφής προκύπτει από πληθώρα όρων της Διακήρυξης ως εξής: 2.4.2.4. Οι οικονομικοί φορείς συντάσσουν την τεχνική και οικονομική τους προσφορά συμπληρώνοντας τις αντίστοιχες ειδικές ηλεκτρονικές φόρμες του συστήματος. Στην συνέχεια, ο οικονομικός φορέας παράγει από το Σύστημα τα ηλεκτρονικά αρχεία (εκτυπώσεις της Τεχνικής Προσφοράς Προμηθευτή και της Οικονομικής Προσφοράς Προμηθευτή σε μορφή αρχείου PDF, τα οποία υπογράφονται με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 της με αρ. πρωτ. 56902/215/2.6.2017 ΥΑ (Β' 1924) και επισυνάπτονται στους αντίστοιχους (υπο)φακέλους της προσφοράς από τον οικονομικό φορέα. 2.4.2.5. Ο χρήστης - οικονομικός φορέας υποβάλλει τους ανωτέρω (υπο)φακέλους μέσω του

Συστήματος, όπως περιγράφεται παρακάτω: Τα στοιχεία και δικαιολογητικά για τη συμμετοχή του οικονομικού φορέα στη διαδικασία υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείων τύπου pdf και εφόσον έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών, χωρίς να απαιτείται θεώρηση γνησίου της υπογραφής. [...] Δεν προσκομίζονται σε έντυπη μορφή στοιχεία και δικαιολογητικά τα οποία φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 της με αρ. πρωτ. 56902/215/2.6.2017 ΥΑ (B11924), τα ΦΕΚ, τα τεχνικά φυλλάδια και όσα προβλέπεται από το ν. 4250/2014 ότι οι φορείς υποχρεούνται να αποδέχονται σε αντίγραφα των πρωτοτύπων. 2.4. 3.2 Τεχνική προσφορά. Συντάσσεται συμπληρώνοντας την αντίστοιχη ειδική ηλεκτρονική φόρμα του συστήματος. Στην συνέχεια, ο οικονομικός φορέας παράγει από το Σύστημα το σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο σε μορφή PDF, το οποίο υπογράφεται με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 της με αριθμ. 56902/215/2.6.2017 ΥΑ (B1 1924) και επισυνάπτεται στον αντίστοιχο (υπο)φάκελο της προσφοράς από τον οικονομικό φορέα. 6.2.3 Η οικονομική προσφορά, συντάσσεται συμπληρώνοντας την αντίστοιχη ειδική ηλεκτρονική φόρμα του συστήματος. Στην συνέχεια, το σύστημα παράγει σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο, σε μορφή pdf, το οποίο υπογράφεται ψηφιακά και υποβάλλεται από τον προσφέροντα. [...] 18. Περαιτέρω σύμφωνα με την παρ. 2 του αρ. 37 ν. 4412/2016 με τίτλο «Πολιτική Ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ» «[σ] τα εργαλεία και τις συσκευές για την ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή προσφορών, καθώς και για την ηλεκτρονική παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής πρέπει: α) να είναι διαθέσιμες στους ενδιαφερομένους οι πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές για την ηλεκτρονική υποβολή προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένης της κρυπτογράφησης και της χρονοσήμανσης, β) να απαιτούνται προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, όπως ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014. Οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να

αποδέχονται τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που υποστηρίζονται από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη αν τα πιστοποιητικά χορηγούνται από έναν πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/ 767/ΕΚ της Επιτροπής, ανεξάρτητα από το αν έχουν δημιουργηθεί με ή χωρίς ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφών, με την επιφύλαξη της συμμόρφωσης με τις ακόλουθες προϋποθέσεις: [...]». 19. Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 3 της υπ' αρ. 56902/215/2017 Υπουργικής Απόφασης (Β' 1924): «Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Συστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της παρούσας.» Αντίστοιχες υποχρεώσεις περί χρήσης εγκεκριμένης προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής ή προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής προβλέπονται και στις παρ. 1.2.1, 1.2.1.2, 1.2.2 του αρ. 15 με τίτλο «Υποβολή Προσφορών - Αιτήσεων Συμμετοχής» της άνω ΥΑ υπ' αρ. 56902/215/2017 (Β' 1924). 20. Σύμφωνα με τον Κανονισμό 910/2014 (εφεξής ο «Κανονισμός») και τους ορισμούς του αρ. 3 αυτού ως «προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή» ορίζεται (στ. 11) η «ηλεκτρονική υπογραφή που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του άρθρου 26» του Κανονισμού, ως «εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή» ορίζεται (στ. 12) η «προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που δημιουργείται από εγκεκριμένη διάταξη δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής και η οποία βασίζεται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό ηλεκτρονικής υπογραφής» και ως «εγκεκριμένο πιστοποιητικό ηλεκτρονικής υπογραφής» ορίζεται (στ. 15) το «πιστοποιητικό ηλεκτρονικών υπογραφών που εκδίδεται από εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών εμπιστοσύνης και πληροί τις οριζόμενες στο παράρτημα Ι (σσ: του Κανονισμού) απαιτήσεις». Στο άρθρο 26 του Κανονισμού με τίτλο «Απαιτήσεις για τις προηγμένες

ηλεκτρονικές υπογραφές» αναφέρεται ότι «[μ]ία προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή πληροί τις ακόλουθες απαιτήσεις: α) συνδέεται κατά τρόπο μοναδικό με τον υπογράφοντα' β) είναι ικανή να ταυτοποιεί τον υπογράφοντα' γ) δημιουργείται με δεδομένα δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής τα οποία ο υπογράφων μπορεί, με υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης, να χρησιμοποιεί υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο, και δ) συνδέεται με τα δεδομένα που έχουν υπογράψει σε σχέση με αυτήν κατά τρόπο ώστε να μπορεί να ανιχνευθεί οποιαδήποτε επακόλουθη τροποποίηση των εν λόγω δεδομένων». Στο άρθρο 27 του Κανονισμού με τίτλο «Ηλεκτρονικές υπογραφές σε δημόσιες υπηρεσίες» αναφέρεται ότι «1. Εάν ένα κράτος μέλος απαιτεί προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή για τη χρήση επιγραμμικής υπηρεσίας που προσφέρεται από φορέα του δημόσιου τομέα ή για λογαριασμό του, το εν λόγω κράτος μέλος αναγνωρίζει τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που βασίζονται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό ηλεκτρονικής υπογραφής και τις εγκεκριμένες ηλεκτρονικές υπογραφές τουλάχιστον με τους μορφότυπους ή με τις μεθόδους που καθορίζονται στις εκτελεστικές πράξεις που αναφέρονται στην παράγραφο 5. 2. Εάν ένα κράτος μέλος απαιτεί προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που βασίζεται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό για τη χρήση μιας επιγραμμικής υπηρεσίας που προσφέρεται από φορέα του δημόσιου τομέα ή για λογαριασμό του, το εν λόγω κράτος μέλος αναγνωρίζει τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που βασίζονται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό και τις εγκεκριμένες ηλεκτρονικές υπογραφές τουλάχιστον με τους μορφότυπους ή με τις μεθόδους που καθορίζονται στις εκτελεστικές πράξεις που αναφέρονται στην παράγραφο 5. 3. Τα κράτη μέλη δεν απαιτούν για τη διασυνοριακή χρήση μιας υπηρεσίας που προσφέρεται επιγραμμικά από φορέα του δημόσιου τομέα ηλεκτρονική υπογραφή με επίπεδο ασφάλειας υψηλότερο από αυτό της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής. 4. Η Επιτροπή μπορεί να καθορίζει, με εκτελεστικές πράξεις, αριθμούς αναφοράς προτύπων για τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές. Η συμμόρφωση με τις απαιτήσεις για τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου και στο άρθρο 26 τεκμαίρεται όταν η προηγμένη

ηλεκτρονική υπογραφή πληροί τα πρότυπα αυτά. Οι εν λόγω εκτελεστικές πράξεις εκδίδονται σύμφωνα με τη διαδικασία εξέτασης στην οποία παραπέμπει το άρθρο 48 παράγραφος 2. [...]». Ιτο άρθρο τέλος 28 του Κανονισμού με τίτλο «Εγκεκριμένα πιστοποιητικά ηλεκτρονικών υπογραφών» αναφέρεται ότι «[τ]α εγκεκριμένα πιστοποιητικά ηλεκτρονικών υπογραφών πληρούν τις απαιτήσεις του παραρτήματος Ι». 21. Περαιτέρω στο Παράρτημα Ι του Κανονισμού 910/2014 με τίτλο του Παραρτήματος: «Απαιτήσεις για τα εγκεκριμένα πιστοποιητικά ηλεκτρονικής υπογραφής» ορίζεται επί λέξει ότι αυτά τα πιστοποιητικά θα πρέπει να περιέχουν: «ε) λεπτομέρειες για την έναρξη και τη λήξη της περιόδου ισχύος του πιστοποιητικού». Επομένως με βάση την ανωτέρω ευθέως εφαρμοστέα διάταξη του εν λόγω Κανονισμού η λήξη της περιόδου ισχύος της ηλεκτρονικής υπογραφής καθίσταται ουσιώδες στοιχείο της εγκυρότητάς της, διότι κατά νομική ακολουθία, όταν κατά τον έλεγχο της στην ανωτέρω διαγωνιστική διαδικασία υποβολής των προσφορών διαπιστώνεται η λήξη ισχύος του εγκεκριμένου πιστοποιητικού της αυτομάτως διαπιστώνεται και η απώλεια του κύρους της. 22. Σύμφωνα με το άρθρο 2 πδ 150/2001 (Α' 125), περί προσαρμογής της εθνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της οδηγίας 99/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές (EEL13), «νοούνται ως: 1. «ηλεκτρονική υπογραφή»: δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία είναι συνημμένα σε άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα ή συσχετίζονται λογικά με αυτά και τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας. 2. «προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή» ή «ψηφιακή υπογραφή»: ηλεκτρονική υπογραφή, που πληροί τους εξής όρους: α) συνδέεται μονοσήμαντα με τον υπογράφοντα, β) είναι ικανή να καθορίσει ειδικά και αποκλειστικά την ταυτότητα του υπογράφοντος, γ) δημιουργείται με μέσα τα οποία ο υπογραφών μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο και δ) συνδέεται με τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται κατά τρόπο, ώστε να μπορεί να εντοπισθεί οποιαδήποτε μεταγενέστερη αλλοίωση των εν λόγω δεδομένων. 3. «υπογράφων»: φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που κατέχει διάταξη δημιουργίας υπογραφής και ενεργεί είτε στο δικό του όνομα είτε στο όνομα άλλου φυσικού ή νομικού προσώπου ή

φορέα. 4. «δεδομένα δημιουργίας υπογραφής»: μονοσήμαντα δεδομένα, όπως κώδικες ή ιδιωτικά κλειδιά κρυπτογραφίας, που χρησιμοποιούνται από τον υπογράφοντα για τη δημιουργία ηλεκτρονικής υπογραφής. 5. «διάταξη δημιουργίας υπογραφής» ... 6. «ασφαλής διάταξη δημιουργίας υπογραφής» ... 7. «δεδομένα επαλήθευσης υπογραφής»: δεδομένα, όπως κώδικες, ή δημόσια κλειδιά κρυπτογραφίας, τα οποία χρησιμοποιούνται για την επαλήθευση της ηλεκτρονικής υπογραφής. 8. «διάταξη επαλήθευσης υπογραφής»: διατεταγμένο υλικό ή λογισμικό, που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή των δεδομένων επαλήθευσης υπογραφής. 9. «πιστοποιητικό»: ηλεκτρονική βεβαίωση, η οποία συνδέει δεδομένα επαλήθευσης υπογραφής με ένα άτομο και επιβεβαιώνει την ταυτότητά του. 10. «αναγνωρισμένο πιστοποιητικό»: πιστοποιητικό που πληροί τους όρους του Παραρτήματος I και εκδίδεται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης ... 11. «πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης»: φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή άλλος φορέας, που εκδίδει πιστοποιητικά ή παρέχει άλλες υπηρεσίες, συναφείς με τις ηλεκτρονικές υπογραφές. 12. «προϊόν ηλεκτρονικής υπογραφής» ...». Ακόμη στο άρθρο 3 πδ 150/2001 ορίζονται τα εξής: «1. Η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που βασίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό και δημιουργείται από ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφής επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής τόσο στο ουσιαστικό όσο και στο δικονομικό δίκαιο....». 23. Εξάλλου, όπως έχει ήδη κριθεί από την ΑΕΠΠ ο μη έγκυρος χαρακτήρας της ψηφιακής υπογραφής συνιστά έλλειψη υπογραφής άλλως έλλειψη επικυρωμένης για το γνήσιό της υπογραφής, έλλειψη η οποία δεν δύναται να αναπληρωθεί, και ούτω η σχετική προσφορά τυγχάνει απορριπτέα (βλ. ΑΕΠΠ 182/2017, σκ. 16 - 17, 169/2018, σκ. 19 και 683/2019, σκ. 19, 253/2018 σκ. 49-51). 24. Επομένως είναι απορριπτέα κάθε προσφορά σε περίπτωση που η ηλεκτρονική υπογραφή δεν είναι έγκυρη και η σχετική προσφορά λογίζεται ως μη γενομένη. 25. Περαιτέρω η εγκυρότητα εγκεκριμένης ψηφιακής υπογραφής ελέγχεται με συγκεκριμένο τρόπο σύμφωνα με τις οδηγίες της Αρχής Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου (εφεξής «ΑΠΕΔ») που παρέχονται με το εγχειρίδιο της ΑΠΕΔ με τίτλο «ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΨΗΦΙΑΚΑ ΥΠΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΜΕ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΑ ΨΗΦΙΑΚΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΑ ΣΚΛΗΡΗΣ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΕΔ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΧΡΟΝΟΣΗΜΑΝΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΛΗ «ΕΡΜΗΣ»» (Σχετ. 7.2) αλλά και τις σχετικές ηλεκτρονικά παρεχόμενες οδηγίες (<http://www.aped.gov.gr/faq-nav.html>) (Σχετ. 7.1) ως εξής: Πως ελέγχω την εγκυρότητα "Εγκεκριμένης" ψηφιακής υπογραφής; Η "Εγκεκριμένη" ηλεκτρονική υπογραφή αναγνωρίζεται ρητά ως νομικά ισοδύναμη με την ιδίοχειρη υπογραφή, σε όλα τα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. [...] Πως ελέγχω την εγκυρότητα μιας Ψηφιακής υπογραφής; Για να δείτε αν το αρχείο έχει υπογραφή που έχει χορηγηθεί από πάροχο που βρίσκεται στην λίστα με τους εγκεκριμένους παρόχους μπορείτε να το ανεβάσετε στο σύνδεσμο <https://webgate.ec.europa.eu/tl-browser/U/search/fiie/1>. Ο έλεγχος αυτός γίνεται απευθείας και από το λογισμικό Adobe Reader αρκεί να είναι πρόσφατης έκδοσης (XI ή DC). Στο λογισμικό θα πρέπει πρώτα να γίνουν κάποιες ρυθμίσεις. Στο εγχειρίδιο: "Χρήση λογισμικού Adobe Acrobat Reader (XI & DC) για την προσθήκη Ψηφιακής Υπογραφής σε Αρχεία PDF" μπορείτε να βρείτε αναλυτικές οδηγίες για την παραμετροποίηση του λογισμικού τόσο για την επαλήθευση ψηφιακών υπογραφών όσο και το πως υπογράφετε ένα έγγραφο (προσθέτοντας και χρονοσήμανση από την ΑΠΕΔ). 1. Όταν ανοίγουμε ψηφιακά υπογεγραμμένο έγγραφο με πιστοποιητικό που έχει εκδοθεί από Εγκεκριμένη Αρχή Πιστοποίησης με το λογισμικό Adobe Reader, θα πρέπει να βλέπουμε τη σήμανση *Signed and all signatures are valid*. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να βεβαιωθούμε ότι η υπογραφή είναι έγκυρη και δεν έχει γίνει επεξεργασία του εγγράφου μετά την υπογραφή. Έπειτα, για να δούμε περισσότερες πληροφορίες κάνουμε κλικ πάνω στην υπογραφή. 2. Επιλέγουμε *Signature properties*. 3. Ελέγχουμε όλες τις πληροφορίες που εμφανίζονται ώστε να είναι έγκυρες και να έχει γίνει η επικύρωσή τους από το λογισμικό Adobe Reader. 4. Ελέγχουμε τις πληροφορίες ψηφιακού πιστοποιητικού (Εμφανίζεται επιλέγοντας *"Show Signer's Certificate"*) (Σχετ....). 26. Στην προκειμένη περίπτωση τόσο το ΕΕΕΣ όσο τα δικαιολογητικά συμμετοχής πρέπει να φέρουν προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή όπως προκύπτει από τους ανωτέρω όρους της διακήρυξης και ως συνομολογεί η προσφεύγουσα

αλλά και σύμφωνα με όσα αναφέρονται στις από 24.4.2020 απόψεις της Αναθέτουσας Αρχής. Όπως δε επίσης συνομολογεί η προσφεύγουσα ο χρόνος ισχύος της ψηφιακής του υπογραφής είχε παρέλθει ήδη από την 11.2.2019, ήτοι προ του χρόνου υποβολής της προσφοράς του. 27. Ωστόσο κατά τον έλεγχο της εγκυρότητας της ψηφιακής του υπογραφής επί του ΕΕΕΣ αλλά και των υπευθύνων δηλώσεων της προσφεύγουσας κατά τον τρόπο που περιγράφεται ανωτέρω υπό παρ. 25 προκύπτει το εξής: *Signature Validity is UNKNOWN [...] Validity Summary. The signer's identity is unknown because it has expired or is not yet valid [...] There were errors building the path from the signer's certificate to an issuer certificate. Revocation checking was not performed. Ήτοι Η Εγκυρότητα της Υπογραφής είναι ΑΓΝΩΣΤΗ [...] Περίληψη Εγκυρότητας. Η ταυτότητα του υπογράφοντος είναι άγνωστη επειδή έχει λήξει ή δεν είναι ακόμη έγκυρη [...] Υπήρχαν σφάλματα κατά τη δημιουργία σύνδεσης από το πιστοποιητικό του υπογράφοντος προς το πιστοποιητικό ενός εκδότη. Δεν πραγματοποιήθηκε έλεγχος ανάκλησης. 28. Τα ανωτέρω εμφανίζονται τόσο υπό σελίδες 7 και 8 των Απόψεων Αναθέτουσας Αρχής όσο και στις ιδιότητες της από 26.2.2019 υπεύθυνης δήλωσης της προσφεύγουσας που προσκομίζουμε ενώπιον Σας (Σχετικά 6.1 κ' 6.2). 29. Επί τη βάση των ανωτέρω το υποβληθέν ΕΕΕΣ και τα επιμέρους δικαιολογητικά δε φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, και για τον λόγο αυτό η προσφορά της κρίθηκε απορριπτέα ως απαράδεκτη (ΑΕΠΠ 118/2019, σκ. 40, 169/2018 σκ. 19, 253/2018 σκ. 49-51) και ούτω ορθώς απέρριψε η Αναθέτουσα Αρχή την προσφορά της προσφεύγουσας με την ακόλουθη αιτιολογία: [...] 30. Περαιτέρω ισχυρίζεται η προσφεύγουσα ότι η δήθεν η «πάροδος ισχύος του πιστοποιητικού δεν αναιρεί τη λειτουργία της ψηφιακής υπογραφής ως στοιχείου που ταυτοποιεί τον υπογράφοντα», ότι δήθεν δεν θα μπορούσε να ανανεώσει το χρόνο ισχύος της ηλεκτρονικής υπογραφής του πριν την παρέλευση αυτού και ότι για το λόγο αυτό θα πρέπει δήθεν να εκλαμβάνεται ως έγκυρη η ηλεκτρονική υπογραφή για εύλογο χρόνο μεταξύ της παρέλευσης της ισχύος της και μέχρι την ανανέωσή της, ορίζοντας τον εύλογο αυτό χρόνο σε χρονικό διάστημα τριών μηνών κατά ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 80 παρ. 12 περ. (α) ν. 4412/2016 καθώς και ότι*

σε κάθε περίπτωση δήθεν θα έπρεπε να κληθεί από την Αναθέτουσα Αρχή προς παροχή διευκρινίσεων κατ' αρ. 102 ν. 4412/2016. 31. Κατ' αρχήν εντελώς αβασίμως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα ότι η διάρκεια ισχύος του πιστοποιητικού είναι εντελώς ανεξάρτητη από τη λειτουργία του, δηλαδή την ταυτοποίηση του υπογράφοντος. Ανεξάρτητα από το ότι η συγκεκριμένη χρονική ισχύς της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής αποτελεί συστατικό στοιχείο της εγκυρότητάς της, η θεσμοθέτηση συγκεκριμένης διάρκειας ισχύος όλων των πιστοποιητικών στο χώρο των συναλλαγών δημοσίων και ιδιωτικών, ουδεμία λειτουργία θα επιτελούσε εάν δεν συνδεόταν με το αντικείμενο και τη λειτουργία του πιστοποιητικού. Σε όσες περιπτώσεις άλλωστε ένα πιστοποιητικό δεν συνοδεύεται με συγκεκριμένη διάρκεια ισχύος δεν προβλέπεται η λήξη του. Επομένως από τη στιγμή που ο χρόνος ισχύος ενός πιστοποιητικού - έτσι και της εγκυρότητάς της ηλεκτρονικής υπογραφής της προσφεύγουσας - παύει να ισχύει είναι αδύνατο να γίνει χρήση του συγκεκριμένου πιστοποιητικού προς εκπλήρωση του σκοπού του, ήτοι εν προκειμένω, προκειμένου να ταυτοποιηθεί το πρόσωπο του υπογράφοντος εκ μέρους της προσφεύγουσας. Εξάλλου με βάση τις ιδιότητες της υπογραφής της προσφεύγουσας κατά τα προαναφερθέντα «[η] ταυτότητα του υπογράφοντος είναι άγνωστη επειδή έχει λήξει ή δεν είναι ακόμη έγκυρη», επομένως πρόκειται για άγνωστο υπογράφονα και άγνωστη υπογραφή, πέραν του ότι ο υπογράφουν δεν δεσμεύεται από τη συγκεκριμένη μη έγκυρη υπογραφή και για τον ίδιο λόγο δεν είναι δυνατός ο έλεγχος της χρονοσήμανσης σε σχέση με τις σχετικές υποχρεώσεις της διακήρυξης ως ορθά αναφέρεται και στις Απόψεις Αναθέτουσας Αρχής (σελ. 8) (βλ. ΑΕΠΠ 253/2018 σκ. 49-51). Για το λόγο δε αυτό πρέπει να απορριφθεί ο σχετικός αβάσιμος ισχυρισμός της προσφεύγουσας. 32. Περαιτέρω εντελώς αβασίμως αναφέρει η προσφεύγουσα ότι συντρέχει λόγος αναγνώρισης της ισχύος μη έγκυρου πιστοποιητικού για εύλογο χρόνο μετά τη λήξη ισχύος του, καθόσον αντίθετα με τους ασαφείς ισχυρισμούς του συντρέχει δυνατότητα ανανέωσης της ισχύος του εν λόγω πιστοποιητικού - της ψηφιακής του υπογραφής - τόσο μετά τη λήξη ισχύος του όσο και μετά τη λήξη ισχύος αυτού. Και όχι μόνο συντρέχει τέτοια δυνατότητα αλλά αυτή η δυνατότητα τελεί σε πλήρη γνώση της προσφεύγουσας

η οποία αναφέρει αορίστους και αβασίμως το εξής: «[η] ανανέωση της ισχύος των πιστοποιητικών που εκδίδονται από την ως άνω Αρχή (σσ: Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου) είναι δυνατή κατ' αρχήν μετά την εκπνοή της αρχικής ισχύος τους. Διαφορετικά προϋποτίθεται ακύρωση του εν ισχύει πιστοποιητικού και η έκδοση νέου, με νέα διάρκεια ισχύος». Εξάλλου, η πρόβλεψη του άρθρου 80 παρ. 12 περ. (α) ν. 4412/2016 στην οποία επιδιώκει να βρει έρεισμα ότι θα πρέπει δήθεν να εκλαμβάνεται ως έγκυρη η ηλεκτρονική υπογραφή για εύλογο χρόνο μεταξύ της παρέλευσης της ισχύος της και μέχρι την ανανέωσή της, ορίζοντας τον εύλογο αυτό χρόνο σε χρονικό διάστημα τριών μηνών, λόγω της τρίμηνης ισχύος των δικαιολογητικών αυτού του άρθρου, δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην παρούσα περίπτωση διότι είναι ειδική και αφορά μόνο συγκεκριμένα δικαιολογητικά ήτοι «α) τα δικαιολογητικά που αφορούν την παράγραφο 1 του άρθρου 73, την περίπτωση γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 73 και την περίπτωση β' της παραγράφου 4 του άρθρου 73 εφόσον έχουν εκδοθεί έως τρεις (3) μήνες πριν από την υποβολή τους». Επιπλέον τα συγκεκριμένα δικαιολογητικά περί μη έκδοσης αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης, περί μη επιβολής προστίμου και περί μη πτώχευσης δεν έχουν συγκεκριμένη χρονική ισχύ, όπως η ισχύς της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής με αποτέλεσμα η διάταξη αυτή να μην αφορά στην ισχύ των συγκεκριμένων δικαιολογητικών καθ'αυτών αλλά στο χρόνο έκδοσής τους σε σχέση με το χρόνο υποβολής τους, ενώ στην προκειμένη περίπτωση η χρονική ισχύς της ηλεκτρονικής υπογραφής ορίζεται αυτοτελώς και ουχί σε συνάρτηση με το χρόνο χρήσης αυτής για οποιαδήποτε αιτία, ήτοι και για την συμμετοχή σε δημόσιο διαγωνισμό, όπως εν προκειμένω. Επομένως παρελκυστικά μόνο προβάλλεται από τον προσφεύγοντα η δήθεν αναγκαιότητα ισχύος πιστοποιητικού μετά τη λήξη ισχύος του, καθόσον θα μπορούσε να έχει ανανεώσει την ισχύ της ηλεκτρονικής υπογραφής του προ του χρόνου υποβολής της προσφοράς του και απλώς δεν το έπραξε. 33. Σε κάθε όμως περίπτωση ο συγκεκριμένος ισχυρισμός της προσφεύγουσας είναι απορριπτέος καθόσον είναι ευθέως αντίθετος στους όρους της Διακήρυξης και συγκεκριμένα μεταξύ άλλων στους όρους 2.4.2.1, 2.4.2.4, 2.4.2.5., 2.4.3.2 και 6.2.3 της

Διακήρυξης και τις συναφείς εφαρμοστέες διατάξεις του εθνικού και ευρωπαϊκού δικαίου κατά τα διαλαμβανόμενα ανωτέρω υπό παρ. 15 έως 22 της παρούσας αλλά και με βάση την αρχή της τυπικότητας, την αρχή της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων, δοθέντος ότι η τυχόν αποδοχή του ισχυρισμού του προσφέροντος θα τροποποιούσε κατά ανεπίτρεπτο τρόπο τους όρους του Διαγωνισμού. Για τον ίδιο δε λόγο δεν είναι δυνατή και η εφαρμογή του αρ. 102 ν. 4412/2016 ως αβασίμως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, καθόσον ο μη έγκυρος χαρακτήρας της υπογραφής του καθιστά την προσφορά του ανυπόστατη κατά τα αναφερθέντα ανωτέρω υπό παρ. 29 και δεν θα ήταν δυνατή η παροχή διευκρινίσεων για στοιχεία που δεν υποβλήθηκαν, καθόσον τούτο θα ήταν προδήλως αντίθετο στην αρχή της τυπικότητας αλλά και στις αρχές της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης δοθέντος ότι στην προκειμένη περίπτωση παραβιάστηκε ρητός και απαράβατος όρος που αφορά στην απαίτηση σχετικά με την ύπαρξη εγκεκριμένης προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφή ή προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης κατά τους άνω όρους της διακήρυξης (ΑΕΠΠ 118/2019, σκ. 34, 169/2018, σκ. 19, 253/2018 σκ. 52), καθώς και των ανωτέρω διατάξεων του εθνικού και ενωσιακού δικαίου, το οποίο απαιτεί την αναφορά συγκεκριμένου χρόνου έναρξης και λήξης των εγκεκριμένων πιστοποιητικών ηλεκτρονικής υπογραφής.

34. Εξάλλου, ρητά ορίζεται στην παρ. 2.3.1 της υπ' αρ. 23/2018 Κατευθυντήριας Οδηγίας της Ενιαίας Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων (σελ. 9) κατά μείζονα λόγο ότι σε περίπτωση έλλειψης υπογραφής του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (εφεξής «ΕΕΕΣ») δεν είναι δυνατή η συμπλήρωση αυτού, ενώ σημειωτέον στην προκειμένη περίπτωση η εγκυρότητα της υπογραφής αφορά σε όλα τα ενυπόγραφα δικαιολογητικά που φέρουν την υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου της προσφεύγουσας. Συγκεκριμένα διαλαμβάνεται στην εν λόγω Κατευθυντήρια Οδηγία το εξής: «Κατ' εξαίρεση, στις περιπτώσεις έλλειψης υπογραφής/ών στο ΤΕΥΔ/ ΕΕΕΣ δεν είναι δυνατή η προσφυγή στην, κατά τα ανωτέρω, δυνατότητα συμπλήρωσης, καθώς η έλλειψη υπογραφής στο ΤΕΥΔ/ΕΕΕΣ ή μη νόμιμη/έγκυρη υπογραφή του ισοδυναμεί με μη νόμιμη/έγκυρη

υποβολή του, η δε ως άνω δυνατότητα παροχής διευκρινίσεων ή/ και συμπλήρωσης αφορά μόνο σε ήδη υποβληθέντα έγγραφα/ δικαιολογητικά.» 35. Για όλους τους ανωτέρω λόγους πρέπει να απορριφθεί ο πρώτος λόγος της Προδικαστικής Προσφυγής λόγω μη έγκυρης υπογραφής επί του ΕΕΕΣ και των λοιπών απαιτούμενων δικαιολογητικών κατά τα αναφερόμενα και υπό των Απόψεων Αναθέτουσας Αρχής ...».

28. Επειδή, η προσφεύγουσα με το υπόμνημά της προβάλλει συναφώς ότι «Από τις απόψεις της αναθέτουσας αρχής ενώπιον της Αρχής Σας προκύπτει σαφώς, ότι δεν υπάρχει ούτε υπήρξε ποτέ αμφισβήτηση, ότι το Ε.Ε.Ε.Σ και τα λοιπά δικαιολογητικά μας φέρουν την υπογραφή του νόμιμου εκπροσώπου μας (δείτε σελ. 7 των απόψεων, όπου αναφέρεται: «Το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) που υπέβαλε η προσφεύγουσα φέρει την ψηφιακή υπογραφή του νόμιμου εκπροσώπου του,»). Στη συνέχεια, στις απόψεις της η αναθέτουσα αρχή υποστηρίζει, ότι η λήξη του πιστοποιητικού της ψηφιακής υπογραφής δεν δημιουργεί αμφιβολία ως προς την ταυτότητα του προσώπου που υπογράφει, αλλά εμποδίζει τη χρονοσήμανση («... αποτέλεσμα της λήξης των σχετικών ψηφιακών πιστοποιητικών είναι να μην είναι δυνατή η τεκμηρίωση της χρονοσήμανσης της υπογραφής (timestamp)») και αναιρεί τη δέσμευση που αναλαμβάνει ο υπογράφων («.Παράλληλα, δεδομένου ότι το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) επέχει θέση υπεύθυνης δήλωσης που δεσμεύει τον υπογράφοντα, η υπογραφή του με μη έγκυρη ψηφιακή υπογραφή δεν είναι επαρκής, με την έννοια ότι μία μη έγκυρη (ψηφιακή) υπογραφή δεν δεσμεύει τον υπογράφοντα»). Οι ισχυρισμοί αυτοί δεν ευσταθούν: Η χρονοσήμανση αναφέρεται στον χρόνο, στον οποίο υποβλήθηκε η προσφορά, και εν προκειμένω δεν υπάρχει καμία αμφισβήτηση, ότι η προσφορά υποβλήθηκε εμπρόθεσμα. Ο χρόνος υποβολής της μάλιστα έχει καταγραφεί από την αναθέτουσα αρχή με ακρίβεια δευτερολέπτου στο Πρακτικό 1/04-03-2019 Αποσφράγισης των προσφορών (ημέρα 26-02-2019, ώρα 13:35:30). Άρα δεν γεννάται θέμα χρονοσήμανσης της προσφοράς. Περαιτέρω, αφού είναι δεδομένη η ταυτότητα του προσώπου που υπογράφει, δεν εγείρεται αμφιβολία

ως προς τη δέσμευση που αυτό αναλαμβάνει με την υπογραφή του, και ο αντίθετος ισχυρισμός της αναθέτουσας αρχής δεν έχει κανένα έρεισμα. Από τους ισχυρισμούς της αναθέτουσας αρχής επισημαίνουμε ακόμα το εξής: Η αναθέτουσα αρχή επιβεβαιώνει πλήρως τον ισχυρισμό της προσφυγής μας, ότι η ανανέωση της διάρκειας ισχύος μίας ψηφιακής υπογραφής δεν είναι δυνατή, αν προηγουμένως δεν έχει επέλθει η λήξη της (σελ. 9 των απόψεων). Συνακολούθως πρέπει να γίνει δεκτός και ο νομικός ισχυρισμός της προσφυγής, ότι τα ψηφιακά πιστοποιητικά πρέπει να γίνονται δεκτά εφόσον υποβάλλονται πριν παρέλθει εύλογος χρόνος από τη λήξη τους, ώστε να παρέχεται στον οικονομικό φορέα εύλογος χρόνος ανανέωσης, χωρίς ενδιάμεσα να χάνεται η δυνατότητα συμμετοχής στον διαγωνισμό.».

29. Επειδή, εκ των διαλαμβανόμενων ανωτέρω στις προηγούμενες σκέψεις διαλαμβανομένων προκύπτει ότι κατά την έννοια των διατάξεων της διακήρυξης που έχουν προεκτεθεί, η προσήκουσα υποβολή του ΕΕΕΣ, που αποτελεί υποβαλλόμενο με την προσφορά δικαιολογητικό συμμετοχής, απαιτεί τη θέση επ' αυτού αποκλειστικά εγκεκριμένης προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής ή προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών, ήτοι ηλεκτρονικής υπογραφής πιστοποιούμενης από εγκεκριμένο πάροχο των σχετικών υπηρεσιών. Τούτο δε προκειμένου να βεβαιώνεται η προέλευσή της, ότι δηλαδή η παρεχόμενη στο ΕΕΕΣ δήλωση προέρχεται πράγματι από το πρόσωπο που φέρεται να το υπογράψει και να διασφαλίζεται η αυθεντικότητά της. Έτσι, πλήρης και ολοκληρωμένη καθίσταται η ηλεκτρονική υπογραφή μόνον εφόσον συνοδεύεται από πιστοποίηση αυτής από εγκεκριμένο πάροχο, άλλως ουδόλως υφίσταται ως τοιαύτη κατά την έννοια των προμνησθεισών διατάξεων. Η απαίτηση αυτή, συνιστά κατά τη διακήρυξη ουσιώδη όρο ως προς τον τρόπο υποβολής των εγγράφων που περιλαμβάνονται στους φακέλους των προσφορών, η μη τήρηση του οποίου συνεπάγεται την απόρριψη της προσφοράς ως τυπικώς μη αποδεκτής (Δ.Εφ.Θεσ/νίκης 49/2020). Επίσης, όπως προκύπτει από τους προβαλλόμενους ισχυρισμούς και συνομολογεί η προσφεύγουσα, το υποβληθέν από αυτήν ΕΕΕΣ φέρει ψηφιακή υπογραφή με ημερομηνία

26.02.2019, ενώ η διάρκεια ισχύος των σχετικών ψηφιακών πιστοποιητικών είχε λήξει από τις 11.02.2019, ομοίως, δε, συμβαίνει και με τα λοιπά ψηφιακά υπογεγραμμένα έγγραφα της προσφοράς της προσφεύγουσας. Συνακόλουθα, η χρήση ηλεκτρονικής υπογραφής, η διάρκεια ισχύος των σχετικών ψηφιακών πιστοποιητικών της οποίας έχει λήξει, ισοδυναμεί με την έλλειψη αυτής κατά παράβαση του νόμου και της διακήρυξης του διαγωνισμού και τα τοιουτοτρόπως υπογεγραμμένα δικαιολογητικά θεωρούνται ως μη υποβεβλημένα (πρβλ. ΑΕΠΠ 369/2020, 683/2019, 253/2018, 182/2017). Περαιτέρω, απορριπτέοι είναι και οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας σύμφωνα με τους οποίους οι ψηφιακές υπογραφές πρέπει να γίνονται δεκτές και για ένα εύλογο χρονικό διάστημα μετά τη λήξη της ισχύος των υπαρχόντων πιστοποιητικών, καθώς και ότι ως τέτοιο χρονικό διάστημα πρέπει να θεωρηθεί το τρίμηνο κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρ. 80 παρ. 12 του Ν.4412/2016. Τούτο, δε, διότι, η αποδοχή ψηφιακών υπογραφών μετά τη λήξη της ισχύος των υπαρχόντων πιστοποιητικών δεν προβλέπεται στο διέπον αυτές κανονιστικό πλαίσιο. Ενώ, το αρ. 80 παρ. 12 του Ν.4412/2016 ρυθμίζει όλως διάφορο ζήτημα, ήτοι το χρονικό διάστημα μετά την έκδοσή τους, για το οποίο γίνονται αποδεκτά νομίμως εκδοθέντα και έγκυρα δικαιολογητικά κατακύρωσης και συνακόλουθα η ως άνω διάταξη δεν μπορεί να τύχει αναλογικής εφαρμογής εν προκειμένω. Επίσης, αορίστως και αναποδείκτως επικαλείται η προσφεύγουσα ότι η ανανέωση των πιστοποιητικών είναι εφικτή μόνο μετά τη λήξη της ισχύος τους, ενώ, σε κάθε περίπτωση, όλως επικουρικώς, ουδόλως προβάλλει ούτε και αποδεικνύει ότι η ανανέωση δεν ήταν εφικτή μέχρι την ημερομηνία υπογραφής των δικαιολογητικών, τα ανωτέρω, δε, πολλώ μάλλον δεδομένου ότι, εν προκειμένω, η ημερομηνία κατά την οποία η προσφεύγουσα υπέγραψε το ΕΕΕΣ έπεται της ημερομηνίας λήξης των πιστοποιητικών δεκατέσσερις (14) ημέρες.

30. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω και λαμβανομένων των ανωτέρω στις σκ. 17 έως 20 και 22, 23 διαλαμβανόμενων, η ως άνω πλημμέλεια της προσφοράς της προσφεύγουσας, δεν μπορεί να θεωρηθεί *de minimis* πλημμέλεια, δυνάμενη να θεραπευθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 102

του Ν. 4412/2016, καθώς η το πρώτον μετά την υποβολή των προσφορών υποβολή του ΕΕΕΣ και λοιπών εγγράφων της προσφοράς της νομίμως υπογεγραμμένων, θα οδηγούσε σε ανεπίτρεπτη εκ των υστέρων τροποποίηση της προσφοράς της.

31. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, ο λόγος της προσφυγής που αφορά στον αποκλεισμό της είναι αβάσιμος και απορριπτέος.

32. Επειδή, περαιτέρω, με την ΕΑ ΣτΕ Ολ 235/2019 κρίθηκαν τα εξής: «... 28. Επειδή, κατά την γνώμη που επικράτησε στην Επιτροπή Αναστολών, από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 346 παρ. 1 και 2 και 360 παρ. 1 του ν. 4412/2016 -οι οποίες αποδίδουν το πνεύμα των αντίστοιχων διατάξεων των δικονομικών οδηγιών 89/665/ΕΟΚ και 92/13/ΕΟΚ (άρθρα 1 παρ. 3 και 2α παρ. 2)- ερμηνευομένων υπό το πρίσμα των κριθέντων με τις προμνημονευθείσες αποφάσεις του ΔΕΕ, συνάγεται ότι οριστικώς αποκλεισθείς θεωρείται ο διαγωνιζόμενος, ο οποίος είτε δεν εστράφη κατά της πράξης αποκλεισμού του (περίπτωση προς την οποία εξομοιώνεται και η εκ των υστέρων υποβολή παραίτησης από την τυχόν ασκηθείσα προδικαστική προσφυγή ή το ασκηθέν ένδικο βοήθημα), είτε εστράφη μεν κατ' αυτής, πλην ο αποκλεισμός του κατέστη οριστικός με την δημοσίευση απορριπτικής απόφασης επί αιτήσεως ακυρώσεώς του, η οποία, κατ' αυτόν τον τρόπο, περιεβλήθη την ισχύ δεδικασμένου. Οριστικώς αποκλεισθείς δεν θεωρείται, αντιθέτως, ο διαγωνιζόμενος του οποίου η προδικαστική προσφυγή απερρίφθη με απόφαση της ΑΕΠΠ, πλην δεν έχει παρέλθει η προθεσμία για την άσκηση κατ' αυτής αιτήσεως ακυρώσεως ή αιτήσεως αναστολής του άρθρου 372 του ν. 4412/2016. Μη οριστικώς αποκλεισθείς δεν θεωρείται, περαιτέρω, ο διαγωνιζόμενος, του οποίου αίτηση για την αναστολή της απορριπτικής της προδικαστικής του προσφυγής απόφασης της ΑΕΠΠ απερρίφθη, καθ' ον χρόνο δεν έχει απολέσει το δικαίωμα να ασκήσει κατά της πράξης αυτής αίτηση ακυρώσεως και δεν έχει δημοσιευθεί οριστική απόφαση απορριπτική τυχόν ασκηθείσης αιτήσεως ακυρώσεως. Προκειμένου, εξ άλλου, να αναγνωρισθεί σε μη οριστικώς αποκλεισθέντα διαγωνιζόμενο έννομο συμφέρον για την άσκηση αποτελεσματικής προσφυγής κατά της απόφασης περί αποδοχής της

προσφοράς των λοιπών συνδιαγωνιζομένων του και περί αναθέσεως σε κάποιον εξ αυτών της σύμβασης, απαιτείται, επιπλέον, η τυχόν αποδοχή της προσφυγής του, κατά το μέρος αυτό, να μην οδηγεί σε οριστική ματαίωση του διαγωνισμού, σε αδυναμία, δηλαδή, επαναπροκήρυξής του (λ.χ. διότι παρήλθε το χρονικό διάστημα, το οποίο αφορούσε η σύμβαση), αλλά, αντιθέτως, να αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο κίνησης νέας διαδικασίας για την ανάθεση της σύμβασης. Αναγνωρίζεται, κατ' αυτόν τον τρόπο, στον διαγωνιζόμενο που αποκλείσθηκε και προσέβαλε επικαίρως μεν, πλην ανεπιτυχώς, τον αποκλεισμό του, έννομο συμφέρον να επιδιώξει δικαστικώς τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών του και, κατ' αποτέλεσμα, την ματαίωση της ανάθεσης σε κάποιον από αυτούς της σύμβασης, ως τέτοιας νοουμένης όχι μόνον της σύμβασης, στη σύναψη της οποίας καταλήγει η προς ματαίωση διαγωνιστική διαδικασία, αλλά και της σύμβασης, στην οποία θα καταλήξει ενδεχόμενη κίνηση νέας διαγωνιστικής διαδικασίας, υπό την προϋπόθεση ότι το αντικείμενο της νεότερης σύμβασης θα είναι, κατά τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του, όμοιο με αυτό της αρχικής και ότι ο αποκλεισθείς θα μπορούσε να έχει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη συμμετοχή του στην εν λόγω νέα διαγωνιστική διαδικασία. Πέραν τούτων, για την αναγνώριση του εννόμου συμφέροντος του μη οριστικώς αποκλεισθέντος, δεν απαιτείται η διεξαγωγή της διαγωνιστικής διαδικασίας σε ένα και μόνον στάδιο, που καταλήγει στην έκδοση μόνον μίας (κατακυρωτικής) πράξης του αναθέτοντος φορέα. Αδιάφορο, από της εξεταζομένης απόψεως, είναι, περαιτέρω, και το στάδιο, στο οποίο κατά την εθνική νομοθεσία εχώρησε ο αποκλεισμός, αφού σε όλα τα στάδια των διαγωνισμών για την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων συντρέχει ο αυτός δικαιολογητικός λόγος θεμελίωσης του εννόμου συμφέροντος, ήτοι η προσδοκία να αναλάβει ο ενδιαφερόμενος το αντικείμενο της σύμβασης και όχι να του ανατεθεί, ειδικώς, η, βάσει της επίμαχης διαδικασίας, σύμβαση. Επιχείρημα υπέρ της απόψεως αυτής συνάγεται άλλωστε και από την απόφαση του, με την σκέψη 34 της οποίας έγινε δεκτό, κατά τα προαναφερθέντα, ότι η έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχει σε κάθε αποκλεισθέντα προσφέροντα την δυνατότητα να αμφισβητήσει όχι μόνον την απόφαση αποκλεισμού του, «αλλά και, επί όσο χρόνο η αμφισβήτηση

αυτή δεν έχει επιλυθεί, τις μεταγενέστερες αποφάσεις που θα του προξενούσαν ζημία σε περίπτωση που ακυρωνόταν ο αποκλεισμός του», συμπεριλαμβανομένων, αναγκαίως, και των βλαπτικών αποφάσεων του αναθέτοντος φορέα που εκδίδονται σε επόμενα στάδια της διαγωνιστικής διαδικασίας. Ούτε μπορεί να αποκρουσθεί η άποψη αυτή κατ' επίκληση εθνικών δικονομικών κανόνων ή πρακτικών, στα πλαίσια της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών της Ένωσης, εν όψει των γενομένων δεκτών με την απόφαση του Προϋπόθεση, ωστόσο, για την θεμελίωση του εννόμου συμφέροντος του αποκλεισθέντος, στις περιπτώσεις αυτές, παραμένει το επίκαιρο της αμφισβήτησης της νομιμότητας του αποκλεισμού του, δεδομένου ότι, άλλως, ο διαγωνιζόμενος θα μετέπιπτε στην κατάσταση του οριστικώς αποκλεισθέντος. Στερείται, ως εκ τούτου, εννόμου συμφέροντος να προσβάλει πράξεις επόμενων σταδίων της διαγωνιστικής διαδικασίας ο διαγωνιζόμενος, ο οποίος δεν αμφισβήτησε επικαίρως τον αποκλεισμό του, όπως, εξ άλλου, και ο διαγωνιζόμενος του οποίου ο αποκλεισμός κατέστη οριστικός προ της ασκήσεως της προσφυγής του κατά της συμμετοχής άλλων διαγωνιζομένων, με την απόρριψη της στρεφόμενης κατά του αποκλεισμού του αιτήσεως ακυρώσεως. Αδιάφορος, τέλος, για την θεμελίωση του εννόμου συμφέροντος του αποκλεισθέντος είναι ο αριθμός των συνδιαγωνιζομένων του, ο αποκλεισθείς, ωστόσο, πρέπει, προκειμένου να είναι κατ' αρχήν λυσιτελής η προβολή των σχετικών αιτιάσεων, να πλήττει την συμμετοχή απάντων ανεξαιρέτως των συνδιαγωνιζομένων του στα επόμενα στάδια της διαδικασίας ανάθεσης της σύμβασης. Εν όψει τούτων, κατά την γνώμη που πλειοψήφησε, με έννομο συμφέρον κατ' αρχήν προβάλλονται και είναι εξεταστέες ως προς το παραδεκτό και το βάσιμο, οι λοιπές, πλην των αναφερομένων σε παράβαση του ίσου μέτρου κρίσεως (ανωτέρω σκέψεις 16 -20), αιτιάσεις που προβάλλει η αιτούσα κατά της παρεμβαίνουσας. Κατά την ειδικότερη δε γνώμη του Συμβούλου, η απλή προσδοκία ματαιώσεως και επαναπροκηρύξεως του διαγωνισμού τότε μόνο αρκεί για να θεμελιώσει έννομο συμφέρον του νομίμως αποκλεισθέντος να πλήξει την νομιμότητα της συμμετοχής άλλων συνδιαγωνιζομένων, όταν η προσφορά του αποκλείσθηκε για τυπικές ελλείψεις

ή παράλειψη προσήκουσας υποβολής δικαιολογητικών (πρβλ. ΔΕΕ C-131/16, *Archus and Gama*). Αντιθέτως, αν προϋπόθεση για να μπορεί να συμμετάσχει στην νέα διαδικασία είναι είτε να μεταβάλει το ουσιαστικό περιεχόμενο της προσφοράς του, είτε να μεταβληθούν όροι της διακήρυξης, τους οποίους είτε δεν είχε αμφισβητήσει επικαίρως, είτε τους είχε αμφισβητήσει ανεπιτυχώς, και ανεξάρτητα από το αν πράγματι υφίσταται σαφές και διαφανές κριτήριο διακρίσεως μεταξύ "ουσιωδών" και "επουσιωδών" όρων της διακήρυξης, ώστε να είναι καν νοητό ότι αν μεταβληθούν μόνο οι τελευταίοι το αντικείμενο του διαγωνισμού παραμένει αμετάβλητο, το συμφέρον του ανεπιτυχώς συμμετασχόντος να προκαλέσει ματαίωση και επαναπροκήρυξη του διαγωνισμού δεν είναι ούτε έννομο, ούτε άξιο προστασίας· γιατί αν του παρείχετο και σε αυτές τις περιπτώσεις ευχέρεια [στον ανεπιτυχώς συμμετασχόντα] να προκαλέσει ματαίωση του διαγωνισμού, αυτό όχι μόνο θα χαλάρωνε την ανταγωνιστική πίεση να υποβάλει την καλύτερη δυνατή προσφορά, αλλά, επί πλέον, θα άνοιγε τον δρόμο στην κακόπιστη και παρελκυστική συμμετοχή σε διαγωνισμούς προσώπων που γνωρίζουν ότι δεν είναι σε θέση να υποβάλουν προσήκουσα προσφορά και, ενδεχομένως, δεν είναι καν αυτό η επιδίωξή τους». Με την ίδια απόφαση διατυπώθηκαν προς το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προδικαστικά ερωτήματα, μεταξύ των οποίων και το εξής: « ... 3. Ασκεί επιρροή για την απάντηση στο πρώτο ερώτημα η διαπίστωση ότι, στην περίπτωση αποδοχής των αιτιάσεων του αποκλεισθέντος κατά της συμμετοχής του ανταγωνιστή στον διαγωνισμό, (α) είναι αδύνατη η επαναπροκήρυξη του ή ότι (β) ο λόγος, για τον οποίο αποκλείσθηκε ο προσφεύγων, καθιστά αδύνατη την συμμετοχή του σε περίπτωση επαναπροκηρύξεως του διαγωνισμού;».

33. Επειδή, βάσει των ως άνω κριθέντων από το Συμβούλιο της Επικρατείας καθίσταται σαφές ότι η δυνατότητα συμμετοχής του μη οριστικώς αποκλεισθέντος υποψηφίου σε ενδεχόμενη νέα, κατόπιν ματαίωσης, διαγωνιστική διαδικασία, με όμοιο κατά τα ουσιώδη στοιχεία του αντικείμενο με τη ματαιωθείσα, αποτελεί κρίσιμο κριτήριο για την αναγνώριση εννόμου συμφέροντος σε αυτόν, προς προβολή ισχυρισμών μέσω των οποίων επιδιώκει

τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών του. Ειδικότερα, βάσει της κρατήσασας στο Δικαστήριο άποψης, τίθεται ως «...προϋπόθεση ότι το αντικείμενο της νεότερης σύμβασης θα είναι, κατά τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του, όμοιο με αυτό της αρχικής και ότι ο αποκλεισθείς θα μπορούσε να έχει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη συμμετοχή του στην εν λόγω νέα διαγωνιστική διαδικασία». Η κρισιμότητα του ως άνω κριτηρίου αναδεικνύεται και εκ του διατυπωθέντος υπ' αριθμ. 3 προδικαστικού ερωτήματος, ενώ, σύμφωνα με τα ειδικότερα διαλαμβανόμενα στη διατυπωθείσα ειδικότερη γνώμη, η αναγνώριση του κατά τα ως άνω εννόμου συμφέροντος του νομίμως αποκλεισθέντος να πλήξει την νομιμότητα της συμμετοχής άλλων συνδιαγωνιζομένων, περιορίζεται μόνο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η προσφορά του αποκλείσθηκε για τυπικές ελλείψεις ή παράλειψη προσήκουσας υποβολής δικαιολογητικών.

34. Επειδή, συνακόλουθα, έννομο συμφέρον προς ματαίωση του διαγωνισμού από συμμετέχοντα μπορεί να νοηθεί μόνο υπό την έννοια της επιδίωξης επαναπροκήρυξης του διαγωνισμού με τους αυτούς όρους, επί τω τέλει ανάδειξης αυτού ως αναδόχου.

35. Επειδή, σύμφωνα με τα όσα κρίθηκαν ανωτέρω με την παρούσα, νομίμως αποκλείστηκε η προσφορά της προσφεύγουσας από το διαγωνισμό, ο, δε, αποκλεισμός της, οφείλεται σε τυπική πλημμέλεια. Ωστόσο, το έννομο συμφέρον της προσφεύγουσας ως προς την προβολή λόγων κατά της προσφοράς της παρεμβαίνουσας εν προκειμένω είναι υπό αίρεση, διότι η μη συνδρομή ουσιώδους απόκλισης από τις απαιτήσεις της Διακήρυξης –η οποία κατά τα ανωτέρω αποτελεί προϋπόθεση της στοιχειοθέτησης εννόμου συμφέροντος- είναι αβέβαιη, δεδομένου ότι η τεχνική προσφορά της προσφεύγουσας δεν έχει αξιολογηθεί από την αναθέτουσα αρχή, ενώ, είναι αδύνατη η εξέταση από την Α.Ε.Π.Π. των προβαλλόμενων εκ μέρους της παρεμβαίνουσας λόγων σύμφωνα με τους οποίους και η τεχνική προσφορά της προσφεύγουσας ήταν αποκλειστέα «για τεχνικούς λόγους», καθώς, όπως κρίθηκε ανωτέρω, οι λόγοι αυτοί είναι απορριπτέοι ως απαράδεκτοι. Συνακόλουθα, κρίνεται ότι, άνευ εννόμου συμφέροντος βάλλει η προσφεύγουσα κατά της προσφοράς της παρεμβαίνουσας.

36. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, η κρινόμενη προδικαστική προσφυγή πρέπει να απορριφθεί και να γίνει δεκτή η ασκηθείσα παρέμβαση.

37. Επειδή, ύστερα από την προηγούμενη σκέψη, πρέπει να καταπέσει το παράβολο (κωδικός) ύψους 5.941,00€ που κατέβαλε η προσφεύγουσα, κατά τις διατάξεις του άρθρων 363 του ν. 4412/2016 και 5 του π.δ. 39/2017.

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την προδικαστική προσφυγή.

Δέχεται την παρέμβαση.

Ορίζει την κατάπτωση του παραβόλου (κωδικός) ύψους 5.941,00€.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στις 22 Μαΐου 2020 και εκδόθηκε στις 11 Ιουνίου 2020 στον Αγ. Ιωάννη Ρέντη.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ευαγγελία Μιχολίτση

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Φωτεινή Μαραντίδου